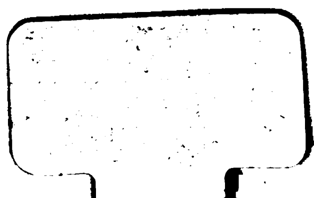

A

SEMMISÉGI PANASZ.

IRTA :

VARGHA FERENCZ

KORONAÜGYÉSZI HELYETTES.

Különlenyomat
a NÉMETH PÉTER budapesti ügyvéd, nyug. kir. curiai
biró szerkesztése alatt megjelenő
„Büntető Jog Tára" 1904. évi 4., 5. és 6. számából.

BUDAPEST,
A PESTI LLOYD-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.
1904.

FOR TX

Méltóságos Kőrmendy Gyula Curiai Tanács Elnök urnak tisztelete jeléül

a szerző

A

SEMMISÉGI PANASZ.

IRTA:

VARGHA FERENCZ

KORONAÜGYÉSZI HELYETTES.

Különlenyomat a „Büntető Jog Tára" 1904. évi 4., 5. és 6. számából.

BUDAPEST,

A PESTI LLOYD-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1904.

I.

A birónak, midőn valamely eléje vitt vitás jogviszonyt rendez, első sorban meg kell állapitania a ténykérdést. Még beismerés esetén sem térhet ez elől ki, mert az itéletnek, a hol a vitás jogviszony rendeztetik, a jogviszony alapjául szolgáló ténymegállapitást is tartalmaznia kell; ehhez kapcsolódik a jogi megállapitás: ha hiányoznék abból a ténybeli elem s az itélet csupán az iratokra utalna, az csonka volna, mert a törvényt *csak az életből vett viszonyokra lehet alkalmazni*: a dolog természetében rejlik tehát s nem dogmatikus és legislatorius szőrszálhasogatás az, midőn az itélethozásban megkülönböztetjük a ténykérdést a jogkérdéstől. Ezért mondja a B. P. 327. § ának a) pontja, hogy az itélet rendelkező részének tartalmaznia kell: a) a cselekmény megkülönböztetésére vonatkozó (tényelem) s b) az alkalmazott büntetési tétel alapjául szolgáló körülményeket (jogi elem, minősités).

Még jobban kifejezi ezt a kettéválasztást esküdtbirósági eljárásban a főkérdés szerkezete. A 355. §. világosan kiemeli, hogy a főkérdésnek tartalmaznia kell a vád alapjául szolgáló tett tenybeli körülményeit s az alkalmazandó törvény alkotó elemeit.

A szakbiróság előtti eljárást szabályozó 327. §. a) pontja nem állitja szembe ily élesen a ténykérdést a jogkérdéssel, ennek oka azonban korántsem a törvény szövegezésében s esetleg a szöveg technikai hibájában, hanem abban keresendő, hogy az esküdtek határozatukat nem indokolják, tehát az itélet teljes anyagát fel kell venni a főkérdésbe. Szakbiróságnál is ez volna az ideális állapot, mert a biró a tényeket nem az indokolásban, hanem a rendelkező részben állapitja meg, mégis bizonyára ökonomiai szempontból a B. P. azt a szabatosságot, a mit a főkérdéstől megkövetel, a szakbiróság előtti eljárásban nem az itélet rendelkező részére, hanem az indokolásra irja elő, kijelentvén a 328. §, hogy az indokolásba kell felvenni a bebizonyitottnak vett tényeket s a jogi okokat.

Mindenesetre szabatosabb s perjogilag is helyesebb lett volna, ha a törvény szakbiróság előtti eljárásban is a rendelkező részben vételi fel a megállapitott tényeket. Szabatosabb lett volna igy a törvény azért, mert az itélet rendelkező része dönt a tény és jogkérdés felett, tehát csak az a tény van megállapitva, a mit itt a biró megállapitottnak vesz; de felettébb kivánatos lett

volna ez a revisio szempontjából is. Tudjuk, hogy igen sok esetben fogyatékosan szerkesztik az itéletet s ilyenkor mindig vitás az, hogy mi a ténymegállapitás s mi tartozik a bizonyitékok mérlegelésének körébe. Pedig éppen ezen a ponton sohasem volna szabad kételynek felmerülni, mert ha vitás az, hogy mi a ténymegállapitás: a Curia határozata homoktalajon épül fel s a Curia első sorban azt dönti el, a minek mértani szabatossággal kellene előtte feküdni, t. i., hogy mily tényállás van megállapitva.

Az itéletnek most vázolt bifurkatiójából következik, hogy a biró határozata két szempontból lehet téves, t. i. a tény- és jogkérdés szempontjából. Jogállamban mindenütt módot adnak a feleknek arra, hogy a szerintük téves itéletet felsőbb foku biróság elé vihessék. Az ebből folyó perorvoslati jognak megfelelőleg kell kiépiteni a perorvoslati eljárást.

A perorvoslatnál az itélet két eleme lép előtérbe, t. i. a tény- s jogkérdés; e szerint alakul a perorvoslat rendszere, a mint azt mindkét részre kiterjesztjük, vagy az egyikre korlátoljuk.

E kérdés a perjog egyik legnehezebb tétele, a melylyel minden törvényhozónak számot kell vetni; számot vetett azzal a magyar törvényhozás is, midőn az egyfoku felebbezést behozta a ténykérdésben s a jogkérdésben kétfoku perorvoslatot honositott meg.

Azt hiszem sem a B. P., mely a kétfoku felebbezés helyett az egyfoku felebbe-

zést hozta be, sem a német, mely törvényszéki perekben teljesen kizárja a felebbezést, sem az osztrák, mely ezekben az ügyekben csak a büntetés kiszabása miatt s a magánjogi igény tárgyában engedi meg a felebbezést, nem akarta a perorvoslat ilyetén rendezésével azt kifejezni, hogy a ténykérdés eldöntése alárendelt jelentőségü s egyedül lényeges a jogkérdés megoldása. Nem elvi, hanem czélszerüségi, hogy ugy fejezzem ki magamat, kényszeritő okok voltak azok, melyek a felebbezés korlátozására szoritották a törvényhozásokat. Csakhogy az őszinteség hiányzott náluk s az emberi elme tehetetlenségét jogpolitikai okok csillogó mezébe öltöztették.

A legfontosabb jogpolitikai okok, melyekkel a felebbezés ellen harczolnak a következők: a felebbezés a szóbeliség elvébe ütközik; a bizonyitékok szabad mérlegelésével össze nem egyeztethető; a ténykérdés felülvizsgálata az alsófoku birót a felelősség érzete alól felszabaditván, azt felületességre szoktatja; a reproductio sokszor lehetetlen, tehát ismét csak az irásbeliség jut uralomra; ehhez járul az eljárás költséges volta, valahányszor reproductiót tartanak.

Valamennyi czélszerüségi ok s egy sem áll elvi magaslaton.

Ha elvi alapon ki lehetne mutatni, hogy a ténykérdés megállapitása kevésbbé fontos mint a jogkérdés eldöntése: akkor elvi magaslaton állana a B. P. A B. P. azonban az

anyagi igazság kutatásának módozatait irja elő; az anyagi igazság pedig elsősorban annak kétségtelen megállapitását tételezi fel, hogy vádlott elkövette azt a cselekményt, melyről a vádló azt állitja, hogy az bűncselekmény s ezért meg kell a vádlottat büntetni. Első sorban tehát azt kell emberileg lehető biztossággal megállapitani, hogy a vádlott a terhére rótt cselekményt elkövette. A perjog azonban — nemcsak nálunk, hanem külföldön is — azt mondja, hogy az alsófok bölcsen mérlegeli a bizonyitékokat, de a qualificatio s egyéb jogszabályok alkalmazásában már gyarló. Végleg reábizza a ténymegállapitást, de a jog alkalmazásában már felülbiráltatja itéletét nálunk a táblával s a Curiával, Németországban s Ausztriában pedig a legfőbb birósággal.

Vagyis a történelmi igazságot nálunk a törvényszék és tábla, Ausztriában s Németországban pedig a törvényszék végleg állapitja meg; a jogi igazságot ellenben nálunk a tábla s a Curia, Ausztriában s Németországban a legfőbb biróság dönti el.

Kétségtelen ebből, hogy a történelmi igazság háttérbe szorult a jogigazsággal szemben. Miután pedig a történelmi igazság alapja a jogi igazságnak, a perorvoslat ekkénti szabályozása ugy néz ki, mintha egy négyemeletes ház épitésénél azt mondanók, hogy az alapozás munkálatát a leggyarlóbb épitőmester is elvégzi, mert az közömbös, hogy mire rakjuk fel a négy emeletet, ellen-

ben a felépitményt már épitő müvészekre bizzuk.

Korántsem azt akarom mondani, mintha a ténykérdésben való felebbezés barátjai közé szegődném; ellenkezőleg, mindig annak ellenesei közé tartoztam, de csakis gyakorlati jelentőségü okokból. A ténykérdésnek megbizható módon való eldöntését legnagyobb jelentőségünek tartom a perben; sőt elvileg fontosabbnak tartom a jogkérdésnél, mert a büntető jogviszony a történelmi igazságba ereszti le gyökérszálait; s a biró a jogviszonyt a jogi igazságnak megfelelőleg csak akkor rendezheti, ha a történelmi igazság szilárd talajára állhat. De nem tartom helyesnek a felebbezést egyszerüen azért, mert képtelenek vagyunk azt olyképen rendezni, hogy a történelmi igazság megállapitására nagyobb és több biztositékot nyujtson, mint egy jól szervezett elsőfoku biróság.

A jogtudomány eme szárnyaszegett volta végigvonul az egész perorvoslati rendszeren.

Miután nem lehet az ügyet s a felek jogait szőröstől-bőröstől az elsőfoku biróságnak kiszolgáltatni, megmentjük a megmenthetőt s jogkérdésben törvényszéki és járásbirósági perekben kétfoku perorvoslatot engedünk; esküdtbirósági ügyekben azonban már csak egyet. Ez legfényesebben bizonyitja, hogy perorvoslatunk a megalkuvás jegyében született. Mert törvényszéki és járásbirósági perekben a jogkérdésben nem azért van kétfoku perorvoslat,

mintha azt éppen ezen ügyek természete megkövetelné, hanem csupán azért, mert ebben a körzetben a ténykérdést nem akarták az elsőfoku bióságnak végleg kiszolgáltatni; ez a bizalmatlanság azután magával rántotta a jogkérdést is.

Habár az inquisitorius eljárás lomtárba kerültével Messiásként üdvözöltük a vádelvü eljárást; s habár el kell ismernünk, hogy óriásit fejlődött ezen a réven a bűnvádi eljárás s az igazság forrásához ismét közelebb juttatta az itélő biróságot — mégis sajnálattal kell beismernünk, hogy a perorvoslat rendszerében nem tudtuk a helyes utat eltalálni. Ez még kiforratlan állapotban van — s ha a jelek nem csalnak, még mindig a régi nyomon vagyunk s igen távol állunk a helyes megoldás módozataitól.

Mert hiszen a perorvoslat lényege azt követelné meg, hogy a felsőbbfoku biróság fokozott eljárási garancziák mellett hozza meg itéletét; s e helyett éppen megforditva, az eljárási biztositékok fokozatos csökkenését tapasztaljuk. A felsőfokon a modern perjog csupán szervezeti garancziákkal dolgozik, s abban találja az egyedüli biztositékot, hogy a felsőbiróság nagyobbszámu tanácstagokból alakittatik meg. Ehhez járul még egy, a mi a dolog természetében rejlik, hogy a felsőbirák öregebb emberek; tehát több bölcsességet, tapasztala-

tot s körültekintést várhatnak a felek tőlük, mint az alsófokon müködő ifjabb kollegáiktól.

Miután — mint jeleztem — a perjogi tudomány bölcsebben s igazságosabban ma még nem tudja szervezni a perorvoslatokat, a jelenlegi állapotban egyelőre meg kell nyugodni; előre lehet azonban látni, hogy az a forrongás, a mi a büntető jog terén, különösen a beszámitás kérdésében észlelhető, döntő hatással lesz a perjogra főkép annak perorvoslati rendszerére is. Előbb azonban le kell szürődni a vajudó eszméknek, s ha majd a positiv filozofiai világnézet átalakitó munkáját az anyagi jog terén bevégzi, akkor ez magával ragadja a perjog átalakitását is; s igen valószinü, hogy a vádrendszernek renaissance épületében, melyhez az épitő anyagot a klassikus ó-korból hordtuk össze, azok a pillérek fognak legerősebben megrombolódni, melyek a perorvoslati rendszert tartják fenn.

II.

A bünvádi eljárásnak egyetlen czélja van: az anyagi igazság megállapitása, jogállamban az anyagi igazság, a büntető jog mai megtorláson alapuló rendszerében nem jelenthet egyebet, mint azt, hogy minden beszámitási képességgel biró embert, ha büncselekményt követ el, a törvénynek megfelelő minősités alapján oly büntetéssel bün-

tessük meg, mely az individualisatió követelményeinek megfelel.

A vádelvi alapon felépült bűnvádi eljárás a büntető jogviszonyból eredő követelés érvényesitésének jogát a vádló kezébe teszi ugyan le, de ha a vádló vádat emelt, az anyagi igazság megállapitását a független biróra bizza. Ennek első biztositéka a B. P. 266. §. utolsó bekezdésében van foglalva, mely szerint: „a vádtanács a törvény alkalmazása tekintetében nincs a vádló inditványához kötve."

Második sarkalatos tétele az anyagi igazságnak a 325. §. második bekezdése, mely szerint: „Sem a tett minősitése, sem a büntetés kiszabása tekintetében nincs a törvényszék a vádló inditványához kötve."

Midőn az 1882-iki Csemegi-féle javaslat 472. § a kijelentette, hogy: „sulyosabb büntetés azonban, mint a mely az ügyész által a főtárgyaláson inditványoztatott, még azon esetben sem állapitható meg, ha a cselekményre, melyben vádlott bűnösnek itéltetett, a büntető törvényekben sulyosabb büntetés lenne rendelve," — abból indult ki, hogy a vádló által inditványozott büntetés maximuma a vádlott jogává válván, azt a biró tullépésével meg nem sértheti. Helyesen jegyzi meg erre az elvre Glaser, hogy ezzel oly jogot erőszakolnak a vádlottra, melylyel az sohasem birt. A vádlottnak joga van ahhoz, hogy vele szemben az anyagi igazság állapittassék meg; de ahhoz már nincs joga,

hogy az anyagi igazságot a biróság a vádlótól megnyirbáltan szolgáltassa ki neki. A Csemegi-féle javaslat, midőn a birót a jelzett módon kényszerzubbonyba akarta öltöztetni, szem elől tévesztette, hogy a vádló csak kéri, de nem állapitja meg az anyagi igazságot. Már pedig, ha a büntetés mennyiségére ily befolyással birna a vádló, az anyagi igazságnak ezen részére döntő befolyást gyakorolna.

E ponton kétségtelenül szabatos a codex, midőn az anyagi igazság megállapitását ugy minőségileg, mint mennyiségileg, teljesen a bíróságra bizta. Az anyagi igazság szabad érvényesülésére a felek tehát az első fokon semmi befolyást sem gyakorolnak; a perorvoslati szakban azonban már azt látjuk, hogy a vádperben a perorvoslati nyilatkozat szabályozza a felsőfoku biró müködésének terjedelmét.

Ez természete s jogkövetkezménye a perorvoslatnak, melynek tartalma irányitja a perorvoslat devolutiv hatásának terjedelmét. Ámbár a bűnvádi per részitéletet nem ismer, mindazáltal a perorvoslat határozza meg azt, hogy az itélet egészben vagy részben utaltatik-e felsőbiró felülvizsgálati hatáskörébe (egész vagy részleges devolutio).

Az anyagi igazságból kiindulva, ugy látszik Birkmeyer kivánatosnak tartaná, ha minden birói itélet ex offo egész terjedelemben felülvizsgáltatnék*) — ha abból indulunk

*) Strafprozessrecht 687. lap.

ki, hogy az alsófok az itélethozatalnál csak a tettazonossághoz van kötve s ugy lefelé mint felfelé keresheti az igazságot a tettazonosság keretében, — tul formalisticusnak tünhetik fel, hogy e jog a felsőbirót már nem illeti.

Nem szabad azonban szem elől téveszteni azt, hogy midőn a modern jogállam a peres eljárásban a perorvoslatokat meghonositotta, ugyanakkor a jogerősség intézményét is szabályoznia kellett. És midőn a vádperben a szerepköröket különválasztották, ki kellett domboritani az ezen különválasztáshoz tapadó jogi következményeket is. Ha a felek megnyugvása az itélet jogerőre emelkedését vonja maga után, a felek perorvoslata a jogerőre emelkedést csakis azon körön belül függesztheti fel, melyet a perorvoslat felölel. A mire ez nem vonatkozik az jogerőre emelkedik.

A tisztultabb jogászi felfogás követeli tehát azt meg, hogy a felsőfok a perorvoslat korlátai közé szorittassék; ezen elv negatiója a felsőfoku birót a korlátlan felülvizsgálattal a kutató rendszer elmult idejébe zökkentené vissza.

Ha a res judicatának szükséges voltát elismerjük, nem térhetünk ki a részleges jogerősség elve elől sem. S igy elmondhatjuk, hogy a perorvoslati eljárásban az anyagi igazság érvényesülése — ellentétben az elsőbiróság előtti eljárással — a felek nyilat-

kozatától s igy akaratuktól függ. Elsőrendü szükség tehát, hogy a felek devolutiv akarata preczis kifejezésre jusson. Ez szükségképen feltételezi, hogy a perorvoslatok bejelentése szabatossá tétessék. E téren azonban nem szabad a szélsőségek talajára tévedni; ha megelégszünk azzal a bejelentéssel, hogy „semmiségi panaszszal élek", ép oly hibába esünk, mintha azt követeljük, hogy a törvényt s a legapróbb tényelemeket is jelölje meg a fél. Az elsőnél a határozatlan bejelentésbe belefullad a részleges jogerősség; s vele együtt elmerül abba a fél devolutiv akarata. Az utóbbinál pedig — az anyagi jog terén lehetetlent kivánunk.

Bajos volna a helyes felfogást elvont tételek előtérbe tolásával kimutatni; a helyzet könnyitése végett tehát szemlét tartok a fontosabb törvényeken s ugy kisértem meg a helyes konkluzió felállitását.

Tudvalevőleg a semmiségi panasz szabályozásánál két rendszer van, az egyik a franczia, melynek nyomán halad a belga s olasz; a másik a német-osztrák, melyhez simul B. P.-unk is. Az előbbi kizárólag negativ irányu, a mennyiben a legfőbb biróság csak megsemmisit, de nem itélhet soha, a német stb. ellenben nemcsak uj eljárásra utasithatja az alsófokot, hanem maga is hozhat itéletet.

A franczia B. P. 417. §-a szól a semmiségi panasz bejelentésének formalitásáról; leg-

fontosabb ezek közül az, hogy a semmiségi panaszt a törvényszék jegyzői irodájában kell bejelenteni.*)

Mint látjuk, a francia jogban a semmiségi panasz bejelentésénél éppen a legfontosabb kérdés maradt szabályozatlanul, t. i. a bejelentés tartalma; s igy csupán a semmiségi panasz felfüggesztő hatályát szabályozza a törvény (375. art.), de annak devolutiv terjedelméről nem rendelkezik, a mit a B. P. 387. §-ának első bekezdése tüzetesen meghatároz.

Az olasz B. P. 648. §-a szerint szintén a jegyzői irodában kell a semmiségi panaszt bejelenteni s meg kell jelölni a határozatot, mely ellen a semmiségi panasz irányul; ha pedig a semmiségi panaszt közbeszóló határozat ellen használják, ez is tüzetesen megjelölendő a panaszban.

A belga B. P. 417. §-a hasonlókép csak azt határozza meg, hogy hol kell a semmiségi panaszt bejelenteni, de a bejelentés tartalmának szabatos körülirása hiányzik a törvényből.

Magasabb fejlődési fokon áll már a német és osztrák törvény, mert itt a petita partium; a részleges jogerősség; a devolutio kérdése tüzetesen szabályozva van s a reformatio in pejus tilalmát is törvénybe iktatva találjuk.

---

*) Garraud: Précis de Droit criminel 3. kiad. 735. lap.

A német törvény 384. §-a következőleg rendelkezik a semmiségi panasz bejelentéséről:

„Der Beschwerdeführer hat die Erklärung abzugeben, inwieweit er das Urtheil anfechte und dessen Aufhebung beantragt (Revisionsanträge) und die Anträge zu begründen.

Aus der Begründung muss hervorgehen, ob das Urtheil wegen Verletzung einer Rechtsnorm über das Verfahren oder wegen Verletzung einer anderen Rechtsnorm angefochten wird. Erstenfalls müssen die den Mangel enthaltenden Thatsachen angegeben werden."

Látjuk a törvény rendelkezéséből, hogy a revisio két részből áll; egyik a revisionális inditvány, másik annak indokolása. Az előbbi azt foglalja magában, hogy a semmiségi panasz az itélet mily részét támadja meg, az utóbbi pedig a revisionális inditvány indokait sorolja fel.

Miután a revisionális kérelem indokolása jogban jártasságot tételez fel, azt a vádlott vagy a biróság jegyzői irodájában jegyzőkönyvbe mondja be, mely esetben az indokolás formalitásairól a jegyző gondoskodik, vagy pedig ügyvédnek kell azt benyujtani. (385. §. 2. bek.)

A revisionális inditvány egymagában nem elegendő; okvetlenül kell azt indokolni is s ha az indokolás hiányzik, vagy ha az csak a bizonyitás kérdésével foglalkozik: a

Reichsgericht gyakorlata szerint a semmiségi panasz visszautasitandó.*)

A mi a semmiségi panasz tartalmát illeti, a törvény különbséget tesz alaki és anyagi semmiségi okok közt. Az előbbire mondja a törvény, hogy: a semmiségi panaszban meg kell jelölni a törvénysértést tartalmazó tényeket.

Ebből a kontrario következik, hogy az anyagi semmiségi okoknál a tények megjelölése nem szükséges. Sőt! — .. Az indokolás szerint törvényes a bejelentés, ha abban csak az mondatik, hogy a törvény a megállapitott tényekre helytelenül alkalmaztatott. „Behauptet der Beschwerdeführer, dass in der Entscheidung selbst, also z. B. bei der Subsumtion der festgestellten Thatsachen unter das Strafgesetz eine Rechtsnorm verletzt sei, so kommt es darauf, ob der Angriff in zutreffender Weise begründet, ob insbesondere das verletzte Gesetz richtig oder unrichtig bezeichnet ist, nicht weiter an. Jenes Erforderniss bezweckt also nur, die Richtung der Beschwerde ausser Zweifel zu stellen. Sobald behauptet wird, dass die Anwendung des Strafgesetzes auf das festgestellte Sachverhältniss fehlerhaft sei, ist die Revision genügend begründet; der Revisionsrichter hat alsdann diese

*) Löwe: Kommentar 10. kiad. 389. §. 3. j.

Gesetzesanwendung ganz frei und in ihrem vollen Umfange, unabhängig von den Angriffen und Ausführungen des Beschwerdeführers, seiner Prüfung zu unterwerfen." *)

Hogy alaki semmiségi okoknál a tényeket is meg kell jelölni, ez csupán czélszerüségi okokra vezetendő vissza, mert a mint az Indokolás mondja (u. o.), ilyen megjelölés hiányában a revisionális biró az egész per adatait kénytelen volna átböngészni, hogy a panaszolt intézkedést feltalálja. Sőt hozzáteszem, hogy az alaki semmiségi okok tüzetes megjelölése nélkül teljesen lehetetlen volna a revisio. Gondoljuk meg, hogy egy napokon át tartó főtárgyaláson számtalan közbenszóló végzést hoz a biróság s igen sok intézkedést tesz az elnök. Ha már most a semmiségi panasz bejelentésénél elég volna a törvényre való hivatkozás (pl. 384. §. 9. p.), a revisionális birónak valamennyi közbenszóló végzést felül kellene vizsgálnia. Eltekintve attól, hogy ez szertelenül sok felesleges munkával járna, elvi szempontból sem volna helyes; mert ha anyagi semmiségi okot panaszolnak: tudja a biró, hogy a megállapitott tényállás jogi méltatása, a subsumtió van megtámadva, tehát a felülvizsgálat kerete meg van jelölve; ha azonban alaki sérelem a panasz tárgya: az lehet az itéletben; a főtárgyalás anyagában, sőt még az azt megelőző eljárásból is merithető. A felülvizsgálat

*) Hahn: Materialien 2. kiad. 253. l.

körének szabatos meghatározhatása szempontjából kell tehát — alaki sérelem esetén — hogy a tények tüzetesen megjelöltessenek.

Az osztrák B. P. a semmiségi panasz bejelentésénél sokkal formalisztikusabb álláspontra helyezkedett.

A 284. §. szerint a semmiségi panasz az itélet kihirdetése után három nap alatt jelentendő be. A 285. §. pedig megengedi, hogy a felek az itélet kézbesitésétől számitva nyolcz nap alatt indokolhatják semmiségi panaszukat s igy folytatja: „Er muss entweder in dieser Schrift oder bei Anmeldung seiner Beschwerde die Nichtigkeitsgründe einzeln und bestimmt bezeichnen, widrigens auf seine Beschwerde von dem Cassationshofe keine Rücksicht zu nehmen ist".

Miután az alaptalan semmiségi panaszok áradatának szükebb mederbe szoritására ez a törvény elégtelennek bizonyult, megalkották az 1877. deczember 31-iki törvényt; e törvény 1. §-a azokat az eseteket sorolja fel, melyekben az elsőbiróság köteles a semmiségi panaszt visszautasitani. Az 1. §. 1. pontja megfelel a mi B. P.-unk 389. §-ának. A 2. pont pedig ekkép szól:

„Wenn nicht bei der Anmeldung der Nichtigkeitsbeschwerde oder in der Ausführung derselben einer der im § 281, Z. 1—11, beziehungsweise im § 344, Z. 1—12, S.-P.-O. aufgeführten Nichtigkeitsgründe deutlich und bestimmt bezeichnet, insbeson-

dere wenn der Thatumstand, welcher den Nichtigkeitsgrund bilden soll, nicht ausdrücklich oder doch durch deutliche Hinweisung angeführt ist" a semmiségi panasz visszautasitandó.

Miután a 281. §. 1—8. p. az alaki; a 9—11. p. az anyagi semmiségi okokat szabályozza a szakbiróság előtti eljárásban, esküdtbirósági eljárásban pedig a 344. §. 1—9. p. az alaki, a 10—12. p. pedig az anyagi semmiségi okokat sorolja fel s az 1877. deczember 31-iki törvény 1. §-ának 2. p. valamennyi, tehát ugy az alaki, mint az anyagi semmiségi okokra is vonatkozik, ebből következik, hogy az osztrák B. P. a ténykörülmény (Thatumstand) megjelölését nemcsak az alaki, hanem az anyagi semmiségi okoknál is megköveteli. Alig érthető tehát Mayer S. magyarázata, a ki az alaki semmiségi okot megkülönbözteti az anyagitól s ez utóbbinál szabatosnak mondja azt a semmiségi panaszt is, mely csak általánosságban anyagi törvénysértés miatt jelentetik be, a nélkül, hogy a törvényre utalna.*)

Ugy látszik a semmitőszék a törvényt a maga ridegségében alkalmazza anyagi semmiségi ok esetében is; legalább erre utal a Manz-féle gyűjteményben közölt eset, a hol ki van mondva, hogy ha anyagi semmiségi ok esetében a semmiségi panasz nem az ité-

*) Mayer S.: Kommentar 285. §. 22. j.

let ténymegállapitásából indult ki: visszautasitandó (285. §. 11. jegyz.).

Áttérve már most B. P.-unkra, mindenki előtt, ismeretes az a magas szinvonalon álló tudományos vita, mely a semmiségi panasz bejelentésének módozatai körül büntető jogtudományunk legkiválóbb képviselői közt folyt,*) a vitára az adott alkalmat, hogy a Curia több határozatában elvi éllel kijelentette, mikép a B. P. megköveteli a semmiségi panasz törvényes bejelentéséhez, hogy a semmiségi panaszban a semmiségi ok alapjául szolgáló tények is megjelöltessenek, vagyis, a mint a Curia magát kifejezi: a semmiségi panasz substantiáltassék.

Miután a Curia egyik határozata kiemeli, hogy a B. P. a semmiségi panaszt korlátolni akarta, könnyü reájönni, hogy a Curia jelzett praxisának meggyökeresedésénél legnagyobb szerepet vitt a kényszerhelyzet, melybe a Curiát az alaptalan semmiségi panaszok folyton növekvő áradata sodorta. A mit Ausztriában törvényhozás utján értek el, azt nálunk a Curia a joggyakorlat segélyével igyekszik elérni. Ámbár jogi iróink már alaposan megvitatták a semmiségi panasz bejelentésének módozatait, mindazáltal, miután a revisionális eljárás főbb kérdéseit akarom megbeszélni, e kérdés mellett sem surranhatok el minden

*) V. ö.: Baumgarten Izidor s Finkey Ferencz czikkét a Büntető Jog Tára XLV. k. 193. és 289. lapjain s Tarnai János, Fayer László és Heil Fausztin czikkeit a Jogtud. Közlöny 1903. évfolyamában.

megjegyzés nélkül, mert a revisio alapját a semmiségi panasz bejelentése képezi.

A perorvoslat végső alapja az, hogy a felek vagy azok egyike, nincs megelégedve az itélettel, azt valamely szempontból nem tartja törvényesnek s igazságosnak, — tehát perorvoslattal él az ellen. Miután pedig megtörténhetik, hogy a félnek jelzett elégedetlensége nem öleli fel az egész itéletet, — nem volna jogos, ha a felsőbiró az itélet ama részét is felülvizsgálná, mely a fél megitélése szerint az ő érdekével megegyezik. Vádperben éppen azért vannak a hatáskörök különválasztva, azért van szembeállitva a vádló a védővel, hogy mindegyik fél képviselje saját érdekét, — éppen azért volt helytelen a nyomozó rendszer, mert a biró absorbeálta a vádlót s védőt is.

A hatáskörök különválasztásának egyik folyománya az, hogy a felsőbiró ne oktrojáljon olyan akaratot a félre, a mit az ki nem fejezett; ne vizsgálja felül azt az itéletet vagy az itéletnek azt a részét, a mit ő igazságosnak tart s a mi ellen ő perorvoslattal nem élt. Kivétel ez alól a hivatalból való felülvizsgálat, melyről alább lesz szó.

Annak az elvnek, hogy az itélet egészben és részben is megtámadható perorvoslattal, további folyománya a jogerősség elve, melynek terjedelme a szerint változik, a mint változik a fél igazság érzetének tartalma az itélettel szemben. Ha azt egészben igazságosnak tartja, — az egész itélet jogerős,

ha csak részben tartja annak, csak az ezen körön kivül álló rész tárgya a felülvizsgálatnak; a többi jogerős (részleges jogerősség).

Miután a vádperben a vád érdekeit a vádló, a vádlottét vagy ő maga, vagy kivüle védő is képviseli, a jogerősség ezen ellentétes érdekek szem előtt tartásával lehet egyoldalu vagy kétoldalu. Ez utóbbi eset forog fenn, ha a vádló s a vádlott megnyugszanak az itéletben; az előbbi pedig akkor, ha csak az egyik fél él perorvoslattal. Ez esetben az itélet az ellenfélre jogerős, kivéve a vádlott sérelmére történt anyagi jogszabály megsértését, melylyel alább fogok foglalkozni.

A vádpernek ezen sarktétele a B. P. 387. §-ának 1. bekezdésében van szabályozva, mely szerint:

„A felülvizsgálat — kivéve a hivatalból figyelembe veendő semmiségi eseteket — csak az itéletnek felebbezéssel megtámadott intézkedésére szoritkozik."

Ezzel kapcsolatos a 395. §., mely szerint „A felebbezés bejelentése az itélet felebbezett részének jogerőre emelkedését felfüggeszti".

Mindkét szabály a revisionális eljárásban is alkalmazandó. (430. §.)

Midőn tehát a törvényhozó azt a kérdést akarja szabályozni, hogy miként kell a perorvoslatot bejelenteni s midőn a felsőbiróság az ezt tárgyazó joggyakorlatot akarja irányitani, csak akkor fogja a kérdést helyesen

megoldani, ha mint főtételből a részleges jogerősség elvéből indul ki. A perorvoslatnál a felsőbirónak első sorban azt kell megállapitani, hogy az ítéletnek melyik része jogerős; ennek megállapitása után tudni fogja, hogy a többi rész tárgya a revisiónak.

Ez határozza meg a felülvizsgálat körét, annak irányát pedig az jelöli meg, hogy melyik fél élt perorvoslattal, mert a felsőfoku biró — eltekintve az anyagi védelem eseteitől (387. §.), az itéletet csak a perorvoslattal élő fél érdekében vizsgálhatja felül.

Ezeket szem előtt tartva, a semmiségi panasz szabályosan akkor van bejelentve, ha a felsőbiró abból megállapithatja a felülvizsgálat körét, irányát s azt, hogy a részleges jogerősség mire terjed ki.

A B. P. nem irja elő, hogy a szakaszra kell-e hivatkozni vagy csupán a sérelmes intézkedést kell megjelölni vagy mindkettőt. Ez nem is szükséges, mert ha ilyen aprólékosságot is szabályozott volna, vagy sokat, vagy keveset mondana. Igy azonban nyitva hagyta a kérdést s az eset körülményeitől függ az, hogy a semmiségi panasz „világosan“ bejelentettnek vehető-e vagy nem, a szerint, a mint a felülvizsgálat köre annak alapján meghatározható vagy nem.

Habár B. P.-unk az anyagi és alaki semmiségi okok közt a semmiségi panasz bejelentésénél nem tesz különbséget, igen helyesen teszik említett kartársaim, hogy e kétféle semmiségi ok közt a semmiségi panasz bejelentése szempontjából különbséget tesznek. Ez a distinctio a dolog természetéből folyik.

Lényeges külömbség van az alaki és anyagi semmiségi okok közt. Az alaki semmiségi okok a biróság mulasztásaiban, intézkedéseiben, határozataiban, mig az anyagi semmiségi okok mindig az ítéletben foglaltatnak. Az előbbieknél vissza megy a Curia a főtárgyalás anyagára, sőt az azt megelőző eljárásra is (384. §. 8. p.), mig az anyagi semmiségi okot mindig kizárólag az itéletben keresi következéskép alaki semmiségi oknál a semmiségi ok „világos" megjelölése többet követel, mint anyagi semmiségi okoknál. A német törvény ezt akarja kifejezni, midőn a tények (Thatsachen) megjelölését irja elő az alaki semmiségi okoknál (384. §. 2. bek.). A németbirodalmi törvényszék szigoruan ragaszkodik is a törvényhez s a concrét tények megjelölése nélkül bejelentett és alaki semmiségi okra fektetett semmiségi panaszt törvényesen bejelentettnek nem tekinti. (Rechtsprechung: III. 792., X. 450.) Igaza van a Reichsgerichtnek, mert midőn a miatt jelentettek be semmiségi panaszt, hogy a védelem korlátolva volt, de nem lett megjelölve mi által; vagy hogy a tanuk törvény ellenére

bocsáttattak esküre, de nem volt a tanu egyénileg megjelölve s a megesketés akadálya sem volt felemlitve*), kénytelen volt azt mondani, hogy a semmiségi panaszt nem jelentették be törvényesen, mert az ilyen bejelentéssel a felülvizsgálat tárgya s köre meghatározva nem volt.

Az anyagi semmiségi okoknál azonban specialisálni nem kell, mert ha az anyagi törvény megsértésére van a semmiségi panasz fektetve, annak alaposságát csak az itéletben valóknak elfogadott tényeknek az anyagi törvénynyel való egybevetése által állapithatja meg a Curia. Mindig bizonyos tehát a törvénysértés területe s igy bizonyos a felülvizsgálat köre is (387. §.).

Mindazáltal a német B. P. indokolásában foglalt s fentebb ismertetett elveket nem fogadhatom el a magyar B. P. törvény szempontjából helyeseknek s azok, a kik a B. P. szempontjából is elegendőnek tartják azt a kijelentést — a mit a német törvény indokolása s ennek nyomán az irók s a gyakorlat is elegendőnek tart — hogy t. i. az anyagi törvény helytelenül alkalmaztatott**) a törvénynyel jutnak ellentétbe.

E pontnál lényegesen különbözik a német B. P. a mi B. P.-unktól. A német B. P. ugyanis az anyagi jogsértésre egyetlen szabályt állit fel t. i.:

*) Löwe: Kommentar. 828.

**) Schwartze: Holtzendorff's Handbuch II. köt. 307. l.; Löwe i. m. 829. l.

„Das Gesetz ist verletzt, wenn eine Rechtsnorm nicht, oder nicht richtig angewendet worden ist.“ (376. §. 2. bek.)

Ezzel szemben a B. P. 385. §. egész sorozatát állitja fel az anyagi jogsértéseknek, s miután a taxatio alapjára helyezkedett, csak az lehet anyagi jogsértés, a mit a 385. §. felölel; mig a németeknél az sokkal tágabb körü levén, a Reichsgericht az anyagi jogszabály alkalmazásánál sokkal nagyobb területen mozoghat, tehát közelebb juthat a jog által szabályozott anyagi igazsághoz, s mégis sokkal kevesebb formalitás kell az anyagi jogban gyökerező semmiségi panaszhoz, mint nálunk.

Ott mint láttuk, a bejelentéshez elég annyi, hogy az anyagi törvényt helytelenül alkalmazták; nálunk ez a bejelentés semmi értékkel sem bir, mert „világos“ megjelölésnek nem tekinthető. Nem tudná a Curia megállapitani, hogy mi a felülvizsgálat területe (387. §.) s igy az ilyen semmiségi panasz felülvizsgálat alapjául nem is szolgálhatna.

Az anyagi semmiségi okra fektetett semmiségi panasz tehát törvényesen akkor van bejelentve, ha a 385. §-ban felsorolt egyik vagy másik esetet „világosan“ kiemeli a semmiségi panaszt használó fél. Akár azt mondja például a fél, hogy a 385. §. 1. b) p. alapján él semmiségi panaszszal,

akár expressis verbis a minősitést emliti fel, egyre megy, mert a fél akarata nyilvánvaló s igy a felülvizsgálat köre is tévedés nélkül meghatározható.

III.

Midőn a Curia a semmiségi panasz bejelentéséhez a legmesszebb menő specialisatiót követeli meg, ezzel az alaptalan semmiségi panaszok áradatát akarja a normális mederbe terelni.

Abban teljesen igaza van a Curiának, hogy nálunk szertelenül sok alaptalan semmiségi panaszszal élnek; a mint kimutattam, háromannyi semmiségi panasz van nálunk, mint Németországban és ötannyi, mint Ausztriában.*) Bizonyos tehát, hogy pathologikus tünettel állunk szemben. Ezen segiteni kell. Az igazságügyminiszter ur költségvetési beszében már kilátásba is helyezte a revisionális eljárás módositását.

Ha azonban módositjuk a revisionális eljárást, azt ugy tegyük, hogy a módositással javuljon a helyzet. Két dologra kell a sulyt helyezni; az egyik az alaptalan semmiségi panaszok számának apasztása; a másik a tulságos formalismus egyszerüsitése által lehetővé tenni azt, hogy a Curia az anyagi igazsághoz közelebb férkőzhessék s üres, tartalom nélküli formák miatt ne legyen az

*) V. ö. „A Bűnvádi perrendtartás módositása" czikkemet a Jogtud. Közl. ezidei 22. számában.

anyagi igazsággal szemben tétlensége kárhoztatva.

Midőn a semmiségi panaszok korlátozásának szükséges voltát hangoztatom: hangsulyozom ismételten, hogy e korlátozást csak az alaptalan semmiségi panaszokra értem. Persze ideális állapot az volna, ha minden törvényt sértő itélet feljutna a Curia elé s ott a törvénysértés kijavittatnék; s minden olyan semmisegi panasz, mely alaptalan, vagyis mely nincs törvénysértésre fektetve, visszautasittatnék.

Ilyen eszményi igazságszolgáltatás azonban nem volt, nincs, és nem is lesz soha. Gyarlók vagyunk annak megszerkesztéséhez. Arra törekedjünk tehát, hogy lehetőleg ezen ideális állapot felé közeledjünk. Bizonyára a tulságos formalismus principiuma nem vezet ahhoz. A ki a perjogban az aprólékosságok szabályozásának barátja s a formalismus hive, az azt hiszi, hogy a békó és kényszerzubbony a szabad mozgást legjobban elősegiti.

A revisionális eljárásnak legnehezebb tétele az, mely az alapos semmiségi panaszok selectioját tüzi feladatul.

Mindegyik törvényben megvan az arra irányuló törekvés, hogy csak az alapos semmiségi panaszok bocsáttassanak a revisionális biróság elé. Sajnos, ez a gondolat a kivitelnél másodranguvá törpült s előtérbe nyomult a semmiségi panaszok számának csökkentésére irányuló törekvés.

Négy expedienst találunk erre a törvényekben: a) a pénzbirságot; b) a semmiségi panasz bejelentésének megnehezitését; c) az ügyvédi kényszert; d) negyedik volna, a miről nem annyira a törvényhozás, mint inkább a gyakorlat felejtkezett meg, — az, hogy a semmiségi panasz bejelentésénél minő szerepe van a főtárgyalás elnökének.

ad a) A franczia B. P. szerint a semmiségi panasz bejelentésével egyidejüleg 500 frank pénzbirság helyezendő letétbe, ha az eljárás contradictorius volt; ha makacssági itéletet hoztak: ennek a fele.*) A pénzbirság czélja: az alaptalan semmiségi panaszok korlátozása. Ezt a rendelkezést, melynek eredete az 1539. augusztusi s az 1667. áprilisi ordonnance-ban található fel, az 1791. junius 2-iki törvény hatályon kivül helyezte, miután azonban a semmiségi panaszok gomba módra elszaporodtak, öt év mulva a pénzbirság előzetes letétbe helyezését visszaállitották. (Loi 14 brumaire an V.)

Olaszországban a pénzbirság 75—150 lira (art. 656.); Belgiumban, épugy mint Francziaországban: 500 frank, esetleg ennek a fele helyezendő letétbe (419. art). Ausztriában az 1877. deczember 31-iki törvény 9. §-a szerint a semmitőszék 200 K.-ig terjedhető pénzbirsággal büntetheti azt a felet vagy képviselőjét, a ki merőben alaptalan vagy

*) Garraud. Precis du droit crim. 735. lap; a Code d'Instruction 420. §-a bűntettek esetében ez alól felmenti a vádlottakat.

az ügy elintézésének késleltetését czélzó semmiségi panaszszal élt. Ide iktatom még a P. P. tervezetének rendelkezését, mely szerint, ha a felülvizsgálati kérelem nyilván alaptalannak bizonyult, a fél mint konok perlekedő ezer koronáig terjedhető pénzbirságban marasztalandó (548. §.).

Látható tehát, hogy a törvényhozások az alaptalan semmiségi panaszokkal szemben leghathatósabb védekezési eszköznek tartják a pénzbirságot; azt is megtudjuk az idézett törvényekből, hogy a franczia rendszer, mely szerint a pénzbirságot előzetesen kell letétbe helyezni, elavult. Nem is volt az igazságos soha, mert a vagyonos elemeket részesítette privilegiumban s igy bármily törvénysértést követtek is el szegény emberek ügyében, az a felülvizsgálat kedvezményében nem részesülhetett.

Igazságosabb az utólagos birságolás, mert csak azt sujtja, a ki — a mint a P. P. tervezete klasszikus magyarsággal kifejezi, magát — konok perlekedőnek bizonyult.

ad b) Az alaptalan semmiségi panaszok elleni védekezésnek második módja a semmiségi panasz bejelentésének praecizirozása. Ebben mintául szolgál, az osztrák 1877. évi deczember 31-iki törvény, mely ugy az alaki, mint az anyagi semmiségi okoknál megköveteli a semmiségi panasz alapjául szolgáló ténykörülmények megjelölését. Az alaki semmiségi okoknál ennek helyessége vitán felül

áll, mert e nélkül a felülvizsgálat tárgyát nem lehetne meghatározni. Anyagi semmiségi okoknál azonban tulló a czélon; mert olyasmit követel a féltől, a minek nem ritkán eleget sem tehet.

Tudjuk jól, hogy a megállapitott tények mibenlétét sem tudja a jogban járatlan fél; hiszen kihirdetéskor nincs az itélet irásba foglalva, hogy jelölhesse hát meg, hogy mily tényekre fokteti semmiségi panaszát, mikor még az sem bizonyos, hogy a ténymegállapitás miként fog történni. De ettől eltekintve, az osztrák B. P. novella 1. §-ának 3. pontja szerint a semmiségi panaszt a fél vagy személyesen jelenti be vagy irásban adja azt be. Ez utóbbi esetben a törvény az ügyvédi kényszert hozta be.

Hogy jelölje meg azonban a jogban járatlan vádlott a tényeket, midőn személyesen jelenti be a semmiségi panaszt? Hiszen nemcsak ügyvédek, de ügyészek is botlanak ezen a téren, a mit éppen nem lehet csodálni, mert tulnagy a formalismus. Igaz, a B. P. 9. §-a s a 330. §. 2. bek. kötelességévé teszi az elnöknek a fél kitanitását. Szeretném azonban én azt az elnököt látni, a ki egy felvidéki, erdőben felcseperedett tót emberből képes valaha kipréselni a tények megjelölését!

De nincs is arra semmi szükség; az anyagi semmiségi panasz bejelentésénél a legjobb álláspontot foglalja el a német B. P. fent ismertetett indokolása. Azt is kiemeltem,

hogy a mi törvényünk szerint erre a magaslatra sohasem helyezkedhetünk, mert ez nem szoritotta be az összes anyagjogi sérelmeket egyetlen szóba, — mint a német tette a „Rechtsnorm"-mal, hanem a taxatio kétes rendszeréhez folyamodott; — s igy megnehezitette az anyagi semmiségi panasz bejelentését is; másrészt már több eset bebizonyitotta, hogy a 385. §. keretén kivül is vannak oly „Rechtsnormok", melyek megsérthetők ugyan, de m a n e m orvosolhatók. Az anyagi semmiségi ok megjelölésénél a 385. §. tartandó szem előtt s annak keretében kell a törvénysértést megjelölni; — de a tények megjelölése ide nem tartozik s ha mégis azok megjelölését is követelnők, a fél legbölcsebben akkor felel, ha azt mondja, hogy „a biróság által valóknak elfogadott tények alapján" jelenti be semmiségi panaszát (437. §. 1. bek.) Más tényeket meg sem jelölhet, mert ezekhez van kötve a Curia, ezekre vonatkoztatja a subsumtiót s igy dönti el, hogy az anyagi törvényt helyesen alkalmazták-e vagy sem.

Ha tehát azzal akarjuk a semmiségi panaszt korlátolni, hogy — mint az osztrák novella teszi — a tények megjelölését is megköveteljük: helytelen nyomon haladunk.

De nem is méltó az államhoz, hogy ily eszközökbe kapaszkodjék ökonomiai szempontból; mert ez azt jelenti, hogy számit a felek tehetetlenségére s azt munka erőmeg-

takaritására forditja. A mily méltatlan ez az államhoz, mint az igazság és jog forrásához, ép oly veszedelmes is, mert hol van a garanczia arra, hogy ezen a réven éppen azok a semmiségi panaszok utasittatnak vissza, melyek alaptalanok; s azon ügyek vonatnak el a revisiótól, melyekben nincs törvénysértés?! Erre kellene ennek a rendszernek biztositékot nyujtani, akkor elfogadnám; de éppen ez irányban nem nyujt egy szemernyi biztositékot sem.

ad c) Az ügyvédi kényszerben már van némi biztositék, mennyiben feltehető, hogy az ügyvéd nemcsak szabatosan jelenti be a semmiségi panaszt, hanem, ha hivatásának magaslatán áll, az eredményre nem vezető, törvénytelen semmiségi panaszok benyujtásától is visszatartja megbizóját.

Igazságos megoldást azonban kizárólag ez uton nem várhatunk, mert a vagyonos vádlottak előnyben részesülnek, mennyiben a védőket csak ezek tudják honorálni.

ad d) Utolsó helyen emlitem fel a főtárgyalási elnökök szerepét a perorvoslatok bejelentésénél. Ez a legfontosabb s tőlük várhatunk legtöbbet. A főtárgyalási elnökök kezébe letett hatalom azonban, mint minden hatalom, üdvös és káros lehet; üdvös, ha a törvény szellemének megfelelőleg élnek vele, káros, ha a törvény téves felfogásával és a törvény meg nem értésével vagy felületesen, kellő kötelességérzet hiányával használják azt. Sajnos, a perorvoslatok bejelentése körüli

tennivalókat a főtárgyalási elnökök — kevés kivétellel — tévesen teljesitik. Ugy hogy tulzás nélkül merem állitani, mikép az alaptalan semmiségi panaszok tultengésének egyik oka a főtárgyalási elnökök magatartásában keresendő. A másik ok pedig a magyar faj perlekedő természetében található fel.

Midőn Szilágyi Dezső minisztersége alatt 1892-ben a nagy tanácskozmány a felebbezés kérdését megvitatta, igen nyomatékos sulylyal birt az egyfoku felebbezés mellett az, hogy népünk hozzászokván a kétfoku felebbezéshez, egyszerre nagy ugrás volna a felebbezés eltörlése. A törvény indokolása is sulyt helyez erre a közérzületre.

„E perorvoslatnak — igy szól az indokolás — kisebb-nagyobb megszoritással évszázadokra terjedő gyakorlata, kétfoku használhatása, az utóbbi évtizedekben majdnem korlátlanná válta, rögtönös mellőzését veszélyes kisérletnek, a törvényhozás folytonossága igazolatlan megszakitásának tünteti fel. Biztosan várható, hogy közönségünk, mely a büntető ügyeknek két izben való felülvizsgálata után is alig tud a legfelsőbb biróság határozatában megnyugodni, tiltakozni fog az ellen, hogy az elsőfoku biróság a bünösség és igen gyakran a büntetés kérdésében is véglegesen döntsön“ (607. lap).

A magyar faj lelkületének alapos ismerete tükröződik ki az indokolásból; sajnos fényesen bebizonyitotta ezt az élet. Eltörültük a kétfoku felebbezést, de az lopva meg-

jelenik és más alakban kopogtat a Curia ajtaján. Az alaptalan semmiségi panaszok nagy tömegének egy jelentékeny része a 385. §. 1. a) pontjába burkolja azt a kivánságát, hogy az ügy a bizonyitás szempontjából kétfoku perorvoslati eljárásban biráltassék el.

Az alaptalan semmiségi panasz egy része tehát ama tömeg-psychologiai igazság folyománya, mely szerint a néplélek a legnagyobb mértékben konservativ; a mily nehezen szokik meg valamely társadalmi vagy törvényes intézményt, ép oly nehezen szokik is el attól, ha már egyszer vérébe ment át, a mint hogy a kétfoku felebbezés is a vérébe ment át népünknek.

Éppen nem aggódom azonban e miatt; egész bizonyos, hogy a perorvoslati rendszer átalakulásával járó ezen tömegpsychologiai tünet folyton veszt erejéből; állandósággal nem bir s lassanként a rendes kerékvágásba zökken a semmiségi panaszok használatának számaránya is; nagyobb baj azonban az, — a mi a normális helyzet kijegeczesedését akadályozza, — hogy a főtárgyalási elnökök igen gyakran félremagyarázzák azt a kötelességet, mely a perorvoslat bejelentésekor reájuk háramlik.

E kötelesség alapvető szabálya a 9. §. következő rendelkezésében foglaltatik:

„Kötelesek (az eljáró hatóságok stb.) a terheltet az őt megillető jogokról és a megengedett perorvoslatok használásáról azokban az esetekben is felvilágo-

sitani, melyekben ezt a törvény kifejezetten nem rendeli."

Kiegésziti ezt a 330. §. második bekezdése, mely szerint:

„Ez alkalommal (t. i. az itélet kihirdetésekor) az elnök a vádlottat, ha nincs védője, a perorvoslatok használhatóságáról felvilágositani tartozik."

Ezt a két szabályt gyakran félremagyarázzák az elnökök; s magam is tanuja voltam annak nem egyszer, hogy a tanácselnök a szó szoros értelmébenfel bujtotta a vádlottat merőben alaptalan semmiségi panasz bejelentésére.

Igen tévesen magyarázzák a törvényt azok, a kik a 9. s 330. §§-nak azt az értelmet tulajdonitják, hogy az elnök minden áron köteles a vádlottból a semmiségi panaszt kiszoritani.

A 9. §. azt mondja, hogy „a megengedett perorvoslatok használásáról" köteles az elnök a terheltet kitanitani, a 330. §. pedig arra kötelezi az elnököt, hogy a vádlottat „a perorvoslatok használhatóságáról" világositsa fel.

A „megengedett" s a „használható" perorvoslat alatt nem a perorvoslati rendszert in abstracto kell érteni; jelesül nem azt, hogy törvényszék itélete ellen felebbezésnek, a tábla s esküdtbiróság itélete ellen pedig semmiségi panasznak van helye, hanem azt kell megmagyarázni a feleknek, hogy inconcreto van-e jogalapja a perorvoslatnak, vagy nincs.

Az elnöki jogkör félremagyarázására vezetendő vissza az, hogy alig volt felebbviteli főtárgyalási nap a táblán, a hol legalább egy olyan fegyházzal büntetendő lopási ügyet ne tárgyaltunk volna, a hol a beismerésben levő vagy a tetten kapott vádlottat a B. T. K. 92. §-ának alkalmazásával hat hónapi börtönre itélte el a törvényszék s a vádlott „enyhitésért“ felebbezett. Hasonlókép a Curián alig van olyan semmiségi panasz, a hol a 385. §. 1. a) pontjára nem volna az alapitva.

Vajjon az előbbi esetben a felebbezés, az utóbbiban a semmiségi panasz használható volt-e? Vajjon nem kötelessége-e az elnöknek hasonló esetekben kitanitani a vádlottat a perorvoslat teljes eredménytelenségéről?

A legtöbb esetben az itélet kihirdetése után a vádlott teljesen tájékozatlanul áll; ilyenkor lelkiismeretesen s a törvénynyel kezében legyen segitségére az elnök; s ne recitálja el, mint igen gyakran megtörténik, meglehetős cinismussal s nem ritkán frivolitással azt a megszokott mondókát, hogy: „ez ellen az itélet ellen felebbezéssel vagy semmiségi panaszszal élhet“.

Miután semmiségi panasznál a semmiségi okot is meg kell jelölni (390. §.), hogy a minden ok megjelölése nélkül bejelentett semmiségi panasz visszautasitásának gondja se terhelje a biróságot, (432. §. első bek.) a bejelentést elfogadják s a főtárgyalási

jegyzőkönyvbe odaiktatják a 385. §. 1. a) pontját. Igy azután megszabadulnak az ügytől s tetszelegnek maguknak azzal az öntelt gondolattal, hogy a főtárgyalási elnöknek a 9. és 330. §-ban meghatározott kötelességét magasztosan teljesitették!

És ezen törvényellenes szokás folytán az ország legfőbb biróságának terhe lavina módra növekszik; a sisifusi munkával eredménytelenül küzd; s e mellett urbi et orbi hangoztatják, hogy hiba van a revisionális eljárásban s a Curia minden semmiségi panaszt visszautasit. Ez már egész szálló igévé vált s a revisionális eljárás igazi hibáit észre nem véve, a vélt hibák ellen donquichottei küzdelmet folytatnak.

Mint jeleztem, népünk pörlekedő természetében rejlő baj állandóságától nem félek; olyan az mint az epidemia, a mely, mikor elérte tetőpontját, mintha a gyilkos bacillus elvesztené pusztitó erejét, a veszedelem lassanként alább száll, mig végre észrevétlenül elenyészik.

Veszedelmesebb ennél az a gyakorlat, a mely a perorvoslatok bejelentésének elfogadása körül kifejlődött s a melyet most mutattam be, mert ez az állandóság jegyében született.

Addig, mig a főtárgyalási elnökök ki nem tanitják a vádlottakat az eredményre nem vezető perorvoslatokról, addig, mig meg

nem magyarázzák a vádlottaknak azt, hogy abból az okból, vajjon elkövették-e a bűncselekményt, semmiségi panaszszal nem lehet élni: az alaptalan semmiségi panaszok apadni nem fognak.

IV.

A revisionális eljárás szabályozásánál igen nagy fontosságu kérdés a revisio anyagának meghatározása. Tudjuk jól, hogy a revisionális biróság a felülvizsgálat alkalmával kizárólag a jogkérdésre van szoritva s csupán azt kutatja, hogy az alsófok a törvény alkalmazásánál nem követett e el valamely hibát (error juris). Miután csakis jogi hibákról lehet szó, meg kell állapitani, hogy az alsófoknak mily jogi tévedései szolgálhatnak a revisio alapjául. Ez a megállapitás nem más, mint a semmiségi okok körülirása.

A semmiségi okok mibenlétét és körét a felülvizsgálat czélja határozza meg, mely arra irányul, hogy a felek által törvénytelennek állitott itélet megvizsgáltassék s ha az eljárás törvényes volt, uj itélettel helyettesitse a felülvizsgáló biróság az alsófok itéletét; ha ellenben az eljárás is törvényt sértő volt, az alsófokban eljárt biróságot törvényes eljárásra s itélethozásra utasitsa.

Látható ezekből, hogy az alsófoku itélet két szempontból sértheti a törvényt: t. i. a) mert az itélet az anyagi törvény szempont-

jából hibás; és b) mert az itéletet megelőző eljárás törvényt sértő.

Ha figyelembe veszszük, hogy jogállamban az az igazság, a mit a biró a vitás peres viszonyt rendezve, a törvénynek megfelelő itéletében megállapit, vitán felül áll ama tétel helyessége, hogy az anyagi igazság csak az anyagi törvényből vezethető le. Hogy mégis a b) alatti eset is a revisio körébe tartozik, ez azért történik, mert az állam a különféle viszonyok anyagi szabályozásánál, a szabályozás módozatait nem bizhatta a biróságok önkényére. Ellenkezőleg, azt találta, hogy a kultura s jogi fejlettségnek egy bizonyos fokán a társadalmi viszonyok szem előtt tartásával bizonyos szabályok követése mellett lehet a törvényes igazságot legbiztosabbban megállapitani.

Ezeket a szabályokat egybefoglalta tehát s megalkotta a perjogot. Ezt szem előtt tartva, az a vélelem, hogy az anyagi jog szabályozta igazsághoz csak a perjogi szabályok megtartásával juthat el a biró; s ha e szabályokat megsérti, megállapitása nem megbizható, tehát az rendezett jogállamban nem tekinthető jogi igazságnak. Ez okból kell tehát az anyagi jogszabályokon kivül a perjogi szabályokat is megtartani; ez okból szokás továbbá a semmiségi okokat két részre osztani s egyikbe az alaki, másikba az anyagi jogsértést besorolni.

Az előrebocsátottakból következik az is, hogy a perjogi sérelem alárendelt jelentőségü

az anyagi sérelem mellett, mert az anyagi jogban van a jogi igazság s az eljárás csupán ennek érvényesülésére vezető eszköz.

A semmiségi okok meghatározásánál a törvények két rendszert követnek, t. i. vagy taxative állapitják meg a semmiségi okokat, vagy csupán általános szabályt állitanak fel.

Előbbi esetben a revisionalis biró keze meg van kötve s csak akkor korrigálhatja ki a törvénysértést, ha az annak megfelelő jogszabály a felsorolásban feltalálható; ellenkező esetben azt nem orvosolhatja.

Az általános szabály felállitásánál már sokkal szabadabb a revisionalis biró mozgása, s ez mindenesetre megbizhatóbb rendszer, mert a taxationál végzetes következményekkel jár, ha nem kimeritő: a felülvizsgáló biró nem férkőzhetik az anyagi igazsághoz a rideg formalismus miatt.

A tüzetes felsorolás rendszerét a szó szoros értelmében csak B. P. unk s az osztrák B. P. követi; ellenben a franczia, olasz, belga s német bp. az általános meghatározás rendszerét fogadta el.

A taxatio rendszere azt hozza magával, hogy az alaki semmiségi okok az anyagiaktól élesen elkülönittessenek s az előbbinél ismét az esküdtbiróság előtt felmerülhető szabálytalanságok külön csoportba foglaltassanak.

Bármily rendszert kövessen is a törvényhozás, annak kifejezésre kell jutni, hogy a szabálytalanság csak akkor

jöhet figyelembe, ha az az itéletre befolyással volt. Az egész eljárásnak az a czélja, hogy oly itélet hozassék, a mely a törvénynek megfelelő. Ilyennek pedig csak az az itélet mondható, melyet törvényes eljárás előzött meg, törvényes formák közt jött létre s a vitás jogviszonyt az anyagi törvénynek megfelelőleg szabályozza. Jogállamban az ilyen itélet fejezi ki az anyagi igazságot. Ha a szabálytalanság az itélettel semmi összeköttetésbe nem hozható, az semmiségi ok gyanánt nem is szerepelhet. Csak szépséghiba, a minek gyakorlati jelentősége nincs.

Anyagi semmiségi oknál nem nehéz a törvényhozónak a jelentőséggel biró szabálytalanságot formába önteni, mert hiszen az anyagi jognak minden rendelkezése fontossággal bir, mennyiben a subsumtio kérdésénél minden anyagi jogszabály alkalmazásba jöhet, tehát minden anyagi jogsértés befolyással lehet a concret vitás jogviszony eldöntésénél, a mi mindig az itéletben történik.

Ha tehát a B. P. azt mondaná, hogy az anyagi törvény megsértése semmiségi ok, éppen annyit, sőt többet mondana, mint a B. P. 385. §-ának taxativ felsorolása, mert ez utóbbi nem öleli fel az összes elképzelhető anyagjogi szabálytalanságokat, mig az előbbinél bizonyos, hogy a revisionális biróság subsumtio dolgában semmi korlátnak sem volna alávetve.

Több körültekintést igényel már az alaki szabálytalanságok meghatározása. Ha végig

nézünk a B. P. on, azt tapasztaljuk, hogy annak minden egyes szakasza vagy parancsol vagy tilt valamit. Az anyagi törvénynél is ezt látjuk, csakhogy ennél a B. P. arra törekedett, hogy lehetőleg minden egyes szabálynak alkalmazását alávesse a legfőbb biróság felülvizsgálatának, az alaki törvénynél ellenben a selectio elvét fogadta el s a jogszabályok nagy tömegéből kihalászott néhányat s kijelentette, hogy azoknak megsértése alaki semmiségi ok.

A B. P. 384. és 427. §§-ai abban a kérdésben, hogy az alaki semmiségi oknak mily viszonyban kell lenni az itélettel: nem egyöntetüen, nem rendszeresen, s tegyük hozzá: nem is szerencsésen rendelkezik.

A 384. és 427. §§. az ugynevezett hivatalból észlelendő semmiségi okoknál ez irányban semmi szabályt sem állit fel; a nem hivatalból észlelendő semmiségi okoknál ellenben a 384. §. azt a megszoritó rendelkezést teszi, hogy ezek közül három (5., 8., 9. p.) „sem a vádlott terhére, sem javára nem érvényesithetők, ha nyilvánvaló, hogy az alaki sérelem az itéletre nem volt befolyással".

A 427. §. 2. bekezdése pedig ekkép szól: „a vádlott a jelen szakasz 4., 5. vagy 6. pontjaiban megjelölt semmiségi okokat csak akkor érvényesitheti, ha kétségtelen, hogy azok érdekeinek sérelmével jártak; a vádló pedig csak akkor, ha azok a

vád érdekét sértették és különösen a 4. és 6. pontok alatt meghatározottakat csak abban az esetben, ha miattuk a főtárgyalás folyamán felszólalt vagy semmiségi panaszát bejelentette".

Ámbár az alaki semmiségi okok érvényesithetőségénél a félnek igy is valóságos steeple-chase-ben kell részt vennie, mig czélhoz juthat, ugy látszik, a Curia a törvényben kifejezetten felsorolt akadályokkal sem elégedett meg, hanem még a judikatura egyöntetüsége által tetézte ezt azzal, hogy a tárgyalás folyamán felmerült semmiségi okoknál nem elégszik meg a semmiségi oknak a tárgyalás közben történt bejelentésével, hanem még azt is megköveteli, — a mi contra legem történik — hogy a fél az itélet kihirdetése után a tárgyalás folyamán bejelentett semmiségi panaszát fentartsa.

Ugy alakul azután a helyzet, hogy ha a tárgyalás folyamán elkövetett alaki szabálytalanság miatt a fél nem szólalt fel nyomban, csak az itélet után; vagy ha kellő időben bejelentette ugyan semmiségi panaszát, de az itélet kihirdetése után azt nem tartotta fenn; bármily alapos legyen is az ő sérelme, a tulhajtott formalismus miatt orvoslásra nem talál.

Ennek a gyakorlatnak a törvényben semmi alapja nincs; s csupán arra szolgál, hogy a revisionális birót, a ki a főtárgyalási jegyzőkönyv végén az itélethirdetési záradékot elolvassa, nyomban figyelmeztesse,

hogy vannak közbenszóló határozatok ellen bejelentett semmiségi panaszok is.

Ezen ökonomiai szempontért igazán kár a formalismust annyira előtérbe tolni s egyidejüleg az anyagi igazság érvényesülése elé akadályokat görditeni.

Sőt ama rendelkezésnek, hogy az incidentális határozatok vagy intézkedések ellen nyomban, a főtárgyalás közben kell a perorvoslatot bejelenteni, szintén nincs elvi alapja s csupán gyakorlatias okokból rendelkezik igy a törvény. Tudjuk ugyanis, hogy alaki semmiségi okoknál az elkövetett szabálytalanságot tüzetesen meg kell jelölni, mert máskép a felülvizsgáló biróság az eljárási cselekmények, határozatok s intézkedések nagy halmazában nem tudná feltalálni a panaszolt szabálytalanságot; legkönnyebben s legvilágosabban határozhatjuk tehát meg a megtámadott határozatot stb. akkor, ha nyomban a határozat vagy intézkedések után következik a felek perorvoslata. Ha azonban az itélet kihirdetése után kellő szabatossággal meghatározza a fél azt, hogy mi ellen él semmiségi panaszszal, elvi hibába nem esett volna a törvény, ha megengedi, hogy az itélet kihirdetése után bejelentett ilynemü semmiségi panasz is joghatálylyal bir. Mindenesetre az ilyen szabály csökkenti a formalismust, tehát könnyiti az igazságot kereső közönség jogainak érvényesitését.

Mint emlitém, B. P.-unk a nem hivatalból észlelendő semmiségi okok meghatározásánál

nem *rendszeres*. A 384. §. 2. bekezd. ugyanis azt mondja, hogy nem érvényesithető az alaki semmiségi ok, ha „*nyilvánvaló*“, hogy nem volt befolyással az itéletre. A 427. §-nak 2. bekezdése pedig azt irja elő, hogy csak akkor érvényesithetők a semmiségi okok a vádlott által, ha „*kétségtelen*“, hogy azok érdekeinek sérelmeivel jártak; a vádló által pedig akkor, „ha ezek a vád érdekét sértették“.

Mindegyik rendelkezés azt akarja kifejezni, hogy a *szabálytalanságnak az itélettel kausalitásban kell lenni.* A szabály formába öntése azonban a 427. §-nál éppen ellenkező módon történt, mint a 384. §-nál, a mennyiben az utóbbinál a *negativ*, az előbbinél pedig a *positiv* formát választotta a törvény; ez nem volna valami nagy hiba, ha a törvény értelme mindkét esetben ugyanaz volna; nagyobb baj azonban az, hogy a két rendelkezés között a lényegben nagy különbség észlelhető, a mi azután arra vezet, hogy szakbiróság előtti eljárásban könnyebben czélhoz jut a fél az alaki okokra fektetett semmiségi panaszszal, mint az esküdtbirósági eljárásban. Holott éppen megforditva kellene lenni, mert törvényszéki perekben egyfoku felebbezés van a ténykérdésben, esküdtbirósági ügyekben pedig e czimen semmiféle perorvoslatnak sincs helye, éppen azért nagyobb latitude-öt kellett volna adni a feleknek *itt* arra nézve, hogy eljárási szabálytalanságok révén a helytelen

megállapitások kellő correctióra találhassanak a revisionális eljárásban. S megforditva történt. Esküdtbirósági ügyekben ugyanis a felek eljárási szabálytalanság czimén (427. §. 4., 5., 6. p. és 2. bek.) csak akkor érnek czélt, ha bizonyos, hogy a szabálytalanság az itélettel kausalitásban van; szakbiróság előtti eljárásban pedig már akkor dülőre jutnak, ha ez a kausalitás csak valószinü vagy lehetséges.

A 384. §. 3. bek. szerint ugyanis akkor nem érvényesithető az alaki semmiségi ok, ha „nyilvánvaló", hogy nem volt befolyással az itéletre. Mire vonatkozik itt a bizonyosság („nyilvánvaló") — az itélet és szabálytalanság közti kausalitás hiányára.

Ebből nem is jogi, hanem mathematikai szabatossággal következik, hogy a mint az emlitett negativ bizonyosságot elhagyja az itélet s szabálytalanság közti viszony, és megindul a positiv bizonyosság felé, már az első lépésnél érvényesithető törvényszéki perekben az alaki semmiségi ok. Ez azt jelenti, hogy ha a szabálytalanság s itélet közti kausalitás bármily kis mértékben megvan, (ez az első lépés a positiv bizonyosság felé) a semmiségi panasz érvényesithető; s annál erősebben törekszik az érvényesülésre, minél jobban közeledik a kausalitás a positiv bizonyosság felé, azaz, minél bizonyosabb, hogy a

szabálytalanság befolyással volt az itéletre, minél kétségtelenebb, hogy más itéletet kellett volna hozni, ha szabálytalanság nem történik. A B. P. ezen rendelkezése feltétlenül helyes és szerencsés szövegezésü; mert mihelyt megvan a *lehetősége* annak, hogy az eljárási szabálytalanság nélkül más itéletet hoztak volna, jogosult az aggály, hogy az itélet nem a törvényes igazság jegyében jött létre; tehát azt az eljárással együtt meg kell semmisiteni.

Sajnos, nem szólhat a kritika ily kedvezőleg az esküdtbiróság előtti szabálytalanságok érvényesitésének törvényes feltételeiről (427. §. 2 bek.) Mint emlitém, itt a törvény a semmiségi okok érvényesithetőségének meghatározásánál a positiv formát választotta; e szerint akkor érvényesithető a semmiségi ok, a) a vádlott javára, „*ha kétségtelen, hogy az érdekeinek sérelmével járt*"; b) *a vádló érdekében*, „*ha az a vád érdekét sértette*".

Azt hiszem, felesleges is kiemelnem, hogy az „*érdeksérelem*" azt fejezi ki, hogy a szabálytalanság az itéletre befolyással volt-e vagy sem, vagyis a *szabálytalanság és itélet közti kausalitást*. E kausalitásra vonatkozó *pozitiv rendelkezés* azt jelenti, hogy az alaki szabálytalanságra alapitott semmiségi ok csak akkor érvényesithető, ha az az itéletre befolyással volt.

Itt a *bizonyosság erre vonatkozik*; ha tehát csak valószinüség forog fenn

a panasz nem érvényesithető. Hogy bizonyosságot kiván a törvény — legalább a vádlottnál — ez nem vitatható; mert hiszen, midőn azt mondja, hogy az érdeksérelemnek kétségtelennek kell lenni, — csakis a szabálytalanság s itélet közti kausalitás fenforgásának bizonyosságát fejezhette ki.

A vádlónál már a „kétségtelen“ szoros meghatározó hiányzik s igy ennek jogait ugy látszik nem akarta a törvény oly sulyos békókba rakni, mint a vádlottét.

Ha a törvényhozó e pontban is a czéltudatosság nimbuszával akarna ékeskedni, bizonyára önmagát itélné el legsulyosabban, mert a czéltudatosság itt a legnagyobb rendszertelenséget jelentené, ha ugyanis végignézünk a kodexen, azt látjuk, hogy csak ugy hemzseg az anyagi védelem biztositékaitól s a vádlottat az államhatalom erősségeivel felvértezett vádlóval szemben minden perjogi szakban külön biztositékkal látta el, hogy az egyenlőtlen küzdelemben a rövidebbet ne huzza az anyagi igazság rovására.

Hogy lehetséges tehát ilyen rendszer mellett az, hogy a revisionál s éppen esküdtbirósági, tehát legsulyosabb ügyekben a czéltudatos törvényhozó oly sulyos helyzetbe hozta a vádlottat a vádlóval szemben? Én a czéltudatosságban e tételnél nem hihetek s inkább azt gondolom, hogy a komoly törvényhozót a Pegasus ragadta el s talán stylaris változatosság okából itt a rendszeren ütött mély sebet.

Ha a gyakorlat az itélet s szabálytalanság közti kausalitás dolgában ragaszkodnék a törvénytől követelt bizonyossághoz, akkor a kérdések feltétele, az elnöki fejtegetés s a verdikt anyagi helytelensége (427. §. 4., 5., 6. p.) czimén még sohasem semmisithettek volna meg esküdtbirósági itéletet. A gyakorlat azonban az ellenkezőt bizonyitja s igy örömmel registrálhatjuk, hogy e pontnál a Curia, mely egyebütt a formalismus felé hajlik, tágitott a törvény helytelen szövegezésén.

Ha a törvényhozó valamely szabály meghatározásánál a részletes és kimeritő felsorolás rendszerét fogadja el, igen nagy felelősséget vállal magára s nagyon ritkán sikerül oly körültekintéssel eszközölni a felsorolást, hogy annak fogyatékosságát az élet ki ne mutassa. Sajnos, igy vagyunk a semmiségi okok meghatározásánál is. Élénken bizonyitja ezt a Curiának 5284/904. sz. a. határozata, melyből látható, hogy a Curia törvénysértést követett el azért, hogy egy a vádlottra hátrányos törvénysértést orvosolhasson. Az eset következő :

Presing Jánost a járásbiróság felmentő itéletével szemben a törvényszék könnyü testi sértés vétsége miatt nyolcz napi fogházra és 10. kor. pénzbüntetésre itélte. A jogerőre emelkedett itélet ellen a vádlott perujitással élt ; a járásbiróság az alapitéletet fentartotta, a törvényszék ellenben sulyosabban itélte el, mint a hogy az alapperben elitélték. A B. P.

462. §-ának 3. bekezdése szerint: „Az elitélt javára elrendelt ujrafelvétel esetében az előbbi itéletben meghatározott büntetésnél sulyosabb nem szabható ki“.

A 387. §. pedig kimondja, hogy: „a vádlott büntetése egyedül a vádlónak a vádlott terhére használt felebbezés esetében sulyosbitható“.

Mindkét szabály a B. P.-nak alapvető intézkedése, mégis, ha ezt a szabályt sértik meg: a Curia törvényesen nem férkőzhetik a szabálytalansághoz; mert a taxativ felsorolás ilyen esetről nem rendelkezik. Ennek daczára az emlitett esetben, hogy a Curia a törvénysértést kijavithassa, a nyilván alakjogi szabálytalanságot anyagjoginak vette s a 385. §. 2. p. alapján megsemmisitette az itéletet s megfelelő büntetést szabott ki vádlottra.

Nagy hiánya a 384. §-ban lefektetett rendszernek az, hogy a 9. pont, mely általános szabályt tartalmaz, hibásan van szövegezve. A szöveg ugyanis világosan a közbenszóló határozatokban elkövetett szabálytalanságokra vonatkozik. Többször volt alkalmam tapasztalni, hogy egyik-másik tábla a főtárgyalás folyamán előterjesztett inditvány tárgyában csak az itéletben határoz; ilyenkor a 384. §. 9. pontja nem alkalmazható, mert a szabálytalanság nem „közbenszóló“ határozatban foglaltatik. De hibás e pont szövege azért is, mert ez volna arra hivatva, hogy a taxativ felsorolásból kimaradt szabálysértés

ennek a segélyével orvosoltassék. Mostani szövegezése azonban erre nem alkalmas. Ez a rendelkezés szóról szóra benne van az osztrák bp. 281. §. 4. pontjában is. Ha már a közös vámterület másik részéről vámmentesen importáltuk ezt a szabályt, annyit megtehettünk volna, hogy az ideszállitott portéka selejtes részét ott hagyjuk az osztrákoknál.

A semmiségi okoknak taxativ felsorolásával szerves összefüggésben álló formalismus hibái és hátrányai még jobban kidomborodnak esküdtbirósági ügyekben. Tudvalevő dolog, hogy a kérdések szabatos megszerkesztése éppen nem könnyü dolog, ugyszólván ezen fordul meg a per sorsa s ha ezt elhibázzák, igen nehéz az ügyet a Curiának rendes mederbe terelni, főkép akkor, ha még a perorvoslat is rosszul van bejelentve. Gyakran tapasztaljuk a Curián, hogy gyakorlatlan ügyvédjelöltek képviselik az esküdtbiróság előtt a védelem felelősségterhes tisztét s a Curia kénytelen elutasitani a semmiségi panaszt, jóllehet látja, hogy hibásan tétettek fel a kérdések. Kellő vezetés mellett az esküdtek törvényesen itéltek volna, de hibás volt a vezetés és helytelenül jelentették be a semmiségi panaszt is s igy a felsőbiróság a törvénysértést nem orvosolhatja.

Ime, állitásom demonstrálása végett bemutatok egy esetet: Kolompár András, brutalitásáról ismeretes czigány bement Weberék korcsmájába, a hol a korcsmároson kivül még többen voltak jelen; ott elkezdett garázdál-

kodni s késsel fenyegette a jelenlevőket. Ezek nagy jajveszékelést csaptak, mire a padláson zablapátolással foglalkozó Weber Izidor leszaladt a padlásról s az ajtóban — késsel kezében — álló sértettet támadó helyzetben észrevéve, azt a falapáttal leütötte.

Az esküdtekhez intézett kérdések s az esküdtek határozata igy szólt:

I. Bűnös-e vádlott Weber Izidor abban, hogy Olaszkán 1903. évi április hó 4-én Kolompár András testét falapáttal történt fejbeütés által szándékosan, de nem ölési szándékkal akként bántalmazta, hogy a sulyos testi sértés folytán a megsértett halála következett be, mégis a nélkül, hogy jogos védelmet gyakorolt, vagyis, hogy ténykedése a személye ellen Kolompár András által intézett vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen támadás elháritására szükséges lett volna?" hétnél több szavazattal igen s arra a kérdésre „Ezt a cselekményt Weber Izidor a miatt való erős felindulásban követte-e el, hogy az elhalt Kolompár András a korcsmában volt egyéneket durván megtámadta és leszurással fenyegette, vagy onnan segélykiáltásokat hallott és odafutva, Kolompár András ő reá is kést fogott?" igennel feleltek.

Ezen verdikt alapján a biróság vádlottat a B. T. K. 306., 307. §. 1. bek. értelmében, a 92. §. alkalmazásával két hónapi börtönre itélte.

A védő a 385. §. 1. b) és c) p. alapján jelentett be semmiségi panaszt. Ezt a Curia

8371/904. sz. a. elutasitotta; nem is tehetett egyebet. A védő a 385. §. 1. b) pontja alapján azért élt semmiségi panaszszal, mert a biróság nem alkalmazta a B. T. K. 307. §-ának 2. bekezdését. Ezt nem is alkalmazhatta, mert ennek feltétele a „sulyos bántalmazás"; a joggyakorlat ez alatt testi bántalmazást ért, de a fenyegetést nem tartja elegendőnek; jogos védelmet sem állapithatott meg, mert azt az esküdtek a főkérdésre adott feleletükkel kizárták.

Látjuk azonban, hogy a főkérdésben csak vádlott személyével hozták kapcsolatba a fenyegetést, holott jogos a védelem akkor is, ha a fenyegetés más személye ellen irányul, kétségtelenül hiba volt ezt mellőzni a főkérdésből. De legnagyobb hibának tartom azt, hogy esküdtbiróságaink a beszámitást kizáró okot rendesen a főkérdésbe foglalják. A 358. §. 1. bekezdésére tekintettel törvényesen járnak el; az kétségtelen; de a tapasztalat azt mutatja, hogy esküdteink az ekként halmozott kérdést ritkán tudják felfogni; vagy elitélik a vádlottat, holott azt felmenteni akarták; vagy megforditva. Mindenesetre sokkal czélszerübb a beszámitást kizáró okra vonatkozó kérdésnek külön feltétele (358. §. 2. bekezdés), már csak azért is, mert a főkérdésbe foglalásnál a jogos védelem tényelemeit csaknem mindig mellőzik a biróságok a kérdésből s csupán a jogi elemeket veszik oda fel; a minek az a kö-

vetkezménye, hogy a beszámitást kizáró okokra a Curiának nincs ténymegállapitása (437. §. 1. bekezdés) s azokat nem vizsgálhatja felül. Igen nagy kár, hogy a Curia a 437. §. 5. bekezdésében foglalt jogával gyakrabban nem élt kezdettől fogva, bizonyára más képe volna ma a revisionak; s a kérdéseket is másként szerkesztenék.

Weber esetében a II. sz. kérdés teljesen fedi a jogos védelem tényelemeit, csak a „közvetlen" és „szükséges" fogalom hiányzik abból. Meg vagyok róla győződve, hogy ha az I. főkérdésbe felvett jogos védelem jogi elemeit a II. kérdés tényelemeivel hozzák kapcsolatba: a jogos védelmet megállapitják az esküdtek.

A semmiségi okok vázlatos ismertetéséből kitünik, hogy a kimeritő felsorolás nem czélszerü; az éppen nem könnyiti meg az anyagi igazság kutatását, sőt megneheziti azt. Követendő példát az osztrákoknál sem találunk, mert az ő rendszerük édestestvére a B. P. rendszerének. Csupa formalismus; az alakiságnak alá van rendelve a lényeg; s majdnem jongleur ügyességet tételez fel a féltől, a ki dülőre akarja juttatni igazságát. Az ilyen rendszer csak olyan államba való, a hol a legcsekélyebb jelentőségü ügyben ép ugy mint a legsulyosabban szakavatott védő áll a vádlott mögött.

Nem utánozhatjuk a franczia s az

annak nyomán készült belga s olasz törvényeket sem, mert azok részben elavultak, részben a negativ revisionális eljárást követve, a mi rendszerünkbe nem illenek be. De bátran elfogadhatnók némi módositással mintául a német törvényt, melynek revisionális eljárása aránylag kevés formalitáshoz van kötve s annak segélyével sokkal könnyebben az anyagi igazsághoz férkőzhetik a felülvizsgáló biróság, mint a B. P. s az osztrák törvény szövevényes rendszere mellett. Kitünik ez a revisionális eljárásról szóló fejezet alapvető 376. §-ából, mely ekképen szól:

„Die Revision kann nur darauf gestützt werden, dass das Urtheil auf einer Verletzung des Gesetzes beruhe.

Das Gesetz ist verletzt, wenn eine Rechtsnorm nicht oder nicht richtig angewendet worden ist.“

Ebben a rövid meghatározásban a revisionális eljárásnak két igen becses sarktétele van átlátszó világossággal s igazi lapidáris tömörséggel meghatározva. Az egyik az, hogy a revisiót csak arra lehet alapitani, mikép az itélet törvénysértésen nyugszik. A másik pedig, hogy törvénysértés akkor forog fenn, ha valamely jogszabályt nem, vagy nem helyesen alkalmaztak.

Szerencsésebben nem is lehetett volna a revisionális eljárás homlokára irni a két legfontosabb szabályt. Ennél a jogrendszernél nem kell attól félni, hogy a formalismus

miatt orvosolatlanul marad valamely törvénysértés, mert a „Rechtsnorm“ fogalma minden képzelhető jogszabálysértést felölel.*)

Ezen szabatos meghatározásnak következménye az, hogy — a mint II. alatt kimutattam — a semmiségi panasz bejelentésének alakszerüsége is lehetőleg egyszerü.

Igen nagy fontosságu a 376. §-nak az a rendelkezése, mely szerint jogszabálysértés miatt csak akkor lehet revisióval élni, ha az itélet azon nyugszik. Ezzel világosan ki van mondva, hogy az itélet és jogszabálysértés közt kausalitásnak kell lenni. Ettől függ a semmiségi panasz érvényesithetősége. És ez nagyon természetes, mert a semmiségi panasznak nem az a czélja, hogy ellenőre legyen az elméleti értékü szabálytalanságoknak, hanem az, hogy az itéletre befolyással volt törvénysértéseket helyreüttesse a revisionális eljárásban.

A semmiségi okoknál még röviden foglalkozni kivánok a hivatalból észlelendő semmiségi okokkal is. Törvényünk ezen joganyag szabályozásánál az összes kontinentális államok perjogai közt legnagyobb bőkezüséggel járt el.

---

*) V. ö.: Benecke-Beling: Lehrbuch etc. 581. l.; — Kries: Lehrbuch etc. 670. l.; Löwe: Kommentar 1900. évi kiad. 810. l.; Birkmeyer: Deutsches Strafprozessrecht 712. l.; Kries: Die Rechtsmittel etc. 215. s köv. l.; Hahn: Materialien. 1885. kiad. 251. l.; Stein-Gaup: Die Civilprozessordnung II. 77. s köv. l.

A franczia (407. §.), olasz (638. §.), bp. hivatalból észlelendő semmiségi okokat nem állapitanak meg. A németalföldi bp. (369. §.) ellenben felhatalmazza a legfőbb itélőszéket, hogy a felek által nem érvényesitett semmiségi okokat is figyelembe vegye; az osztrák bp. az alaki semmiségi okokra nézve egyik vádlott panaszát a többi vádlott-társ érdekében is közbevetettnek tekinti és az anyagi törvény megsértése esetében vádlott javára a hivatalból való intézkedést irja elő (290. §.). A német törvény pedig kijelenti, hogy ha a perorvoslattal élő vádlott javára szolgáló anyagi jogszabálysértés alapján megsemmisitik az itéletet s az más vádlottra is vonatkozik, ugy tekintendő, mintha az is perorvoslattal élt volna. (379. §.)

Az bizonyos, hogy a hivatalból való felülvizsgálat a részleges jogerősség elvével ellentétben áll, kutassuk tehát azokat az okokat, melyek ezt az intézkedést igazolják, csak ugy fogunk elvi magaslatra jutni s csak ugy leszünk képesek a B. P. idevágó rendelkezéseit kellőleg mérlegelni.

Az Indokolás erről a kérdésről igy szól:

„Ezen utóbbinak — (az osztrák bp. nak) — példáját követi nagyobbára a javaslat, mire a hasonló törvényhozási viszonyok elégséges indokul szolgálnak. Ha az osztrák bp. határozatán tulmenve, még a leglényegesebb alaki szabálytalanságokat is hivatalból orvoslandóknak nyilvánitja, ezt csak a miatt teszi, hogy hazánk több mint 32 évi interregnum

után most várja az első ujabb rendszerü bűnvádi perrendtartást és hogy az alsóbb biróságok az uj törvény alkalmazásánál a Curiának utbaigazitó vezénylésére nagyon is rá, fognak szorulni."

Mint látjuk az Indokolás nem elvi alapra fekteti a hivatalból való felülvizsgálatot; inkább az a czélja, hogy az alsóbiróságokat bevezesse az uj eljárási szabályokba.

Ha ettől eltekintünk s elvi magaslatra helyezkedve tárgyaljuk a kérdést, azt találjuk, hogy a hivatalból való felülvizsgálat szabályozásánál három elv áll a törvényhozó rendelkezésére, t. i. a törvényesség; az anyagi igazság és az anyagi védelem elve.

A törvényesség azt jelentené, hogy a Curia minden hozzákerült perben felülvizsgálja hivatalból, hogy az eljárási és anyagi jogszabályok megtartattak-e? Elméleti szempontból ez legjogszerübb volna; de hiányzik abból az anyagi igazság gondolata; már pedig ez lényegesebb amannál; s a kettő nem födi mindig egymást. Ha mégis az utóbbi érvényesül, nem volna indokolt, hogy az itélet s eljárás pusztán elméleti értékü okokból megsemmisittessék, mikor a peres eljárás amugy is elérte czélját.

De nem fogadható el az anyagi igazság elve sem, mert az nemcsak a vádlott javára, hanem annak terhére is kiván érvényesülni. Ez megtörténhetik az elsőbirói eljárásban, a

hol csak a „tett“ köti a biró kezét; de ki van zárva a perorvoslati eljárás folyamán, mert itt nemcsak a tett, hanem a felek perorvoslati nyilatkozata is kötött utlevéllel látja el a felsőbiróságot.

Marad tehát, mint korlátlanul érvényesithető elv, az anyagi védelem elve.

Törvényünk ezt az elvet az anyagi jogsértéseknél rendszeresen szabályozza (385. §. ut. bek.); a hivatalból észlelendő alaki semmiségi okoknál azonban csak a vádelv megsértésénél domborodik ki az anyagi védelem (384. §. 11. p.), mennyiben ez a jogszabálysértés csak akkor vehető hivatalból figyelembe, ha a biróság törvényes vád nélkül állapitotta meg a vádlott bűnösségét (384. §. ut. bek.). Az bizonyos, hogy a többi, hivatalból észlelendő alaki jogsértés is lényeges szabálytalanság, de azok révén az anyagi védelem a Curia által nem gyakorolható.

Gyakran volt alkalmam tapasztalni, főkép esküdtbirósági ügyekben, hogy az anyagi törvény helyes alkalmazásának pro reo utját állta az, hogy ehhez csak az alaki szabálytalanság elháritása utján férkőzhetett volna a Curia, ezt azonban nem tehette, mert a perorvoslat nem volt kellően bejelentve.

Berger Miksa ez irányban egy egészséges eszmét vetett fel,*) szerinte a B. P.

---

*) Berger Miksa: „A Bűnvádi perrendtartás módositása“, Jogt. Közl. 1904. évf. 39. sz.

384. §-át következőleg kellene kiegésziteni: „a főtárgyaláson tett intézkedés, elkövetett mulasztás vagy hozott közbenszóló határozat által elkövetett semmiségi ok hivatalból veendő figyelembe, ha ez nyilván a vádlott sérelmére szolgált“.

Ez egymagában nem volna kielégitő; mert a nem orvosolható s az itélet sorsára döntő hatásu szabálytalanságokat leggyakrabban nem a szakbiróságok előtti eljárásban követik el, a mire Berger módositása vonatkozik, hanem esküdtbirósági ügyekben. Ezen ügyekben a kérdések szabatos szerkesztése s a szükséges kérdések feltevése a legfontosabb, de egyuttal legnehezebb feladat, melyért kizárólag a biróság felelős s ezen a ponton van legtöbb szabálytalanság s még hozzátehetjük azt is: a legkevesebb szabatos és olyan perorvoslat, melynek segélyével a hiba orvosolható.

Ámbár Berger javaslatát is helyesnek tartom, azt azonban, hogy a kérdések szerkesztését a Curia az anyagi védelem érdekében hivatalból felülvizsgálja, égetően szükségesnek vélem. Ámbár az esküdtbirósági eljárásra megállapitott többi alaki szabálytalanság ritkábban jön összeütközésbe a vádlott érdekével, vagyis az anyagi védelemmel, mindazonáltal itt is történhetnek hibák a biróság s a perorvoslat bejelentése körül mulasztások a felek részéről, kivánatos volna tehát, hogy in pejus történt törvénysértés esetében a 427. §. 3—6. pontjaiban meghatánozott alakjogi sza-

bálytalanságok is hivatalból vétessenek figyelembe.

Ily módon rendszert öntenénk a revisióba; mert ha már elvi okokból nem lehet a vádlott javára történt jogszabálysértés esetén a törvénynek megfelelőleg eljárni a revisionális eljárásban, legalább egyik részét megmenthetjük az igazságnak s az anyagi védelmet rendszeresen épitjük ki az egész peres eljárásban.

E helyütt emlitem fel azt a gyakori esetet, mely szerint a védelem által javaslatba hozott kérdéseket azon okból szokta mellőzni a biróság, mert arra nézve bizonyiték nem merült fel. Ez merőben törvényellenes eljárás s ellenkezik az esküdtszéki intézmény amaz alapelvével, mely szerint a bizonyitékok mérlegelésének souverain ura az esküdt.

Persze a mellőzés azért történik, mert attól fél a biróság, hogy az esküdtszék oly kérdésre szavaz igennel, a mire semmi bizonyiték sem merült fel. Ennek egyedüli korrektivuma az elnöki fejtegetés (363. §.); de nem szabad a jury jogkörét csorbitani; mert ha ma megengedjük azt, hogy mellőzzék az olyan kérdés feltételét, melyre nézve semmi bizonyiték se merült fel, holnap már akkor is mellőzik azt, ha kevés bizonyitó adat van arra s igy az esküdtszék jogköréből lassanként ki lesz forgatva.

Miután a 337. §. szerint a 324. §. első bek., mely szerint „a biróság itéletét csakis a főtárgyaláson fenforgott bizonyitékokra alapithatja“ esküdtbirósági eljárásban is al-

kalmazandó, ha oly kérdést tétetnek fel a felek, melynek semmi alapja sincs a bizonyitó eljárásban, az elnök fejtegetésében a 324. §. 1. bekezdését az esküdteknek megmagyarázza s igy törvényes uton veszi elejét az esküdtek félrevezetésének.

Áttérve a hatásköri szabályok megsértésére, tudvalevő, hogy ez hivatalból észlelendő semmiségi ok. A 384. §. 4. p. idevonatkozólag két esetről rendelkezik; az egyik az, midőn a biróság hatáskörét tullépte, a másik pedig, midőn hatásköréhez tartozó ügyet ahhoz nem tartozónak mondott ki. Ez utóbbinak az alkalmazása nem adott nehézségre okot, az előbbi azonban már vitás és szoros összefüggésben áll a reformatio in pejus tilalmával.

Ahhoz ugyanis, hogy a 384. §. 4. p. alkalmazható legyen, legtöbbször szükséges a vádlónak megfelelő perorvoslata s igy ennek a semmiségi oknak hivatalból figyelembe vétele a legritkábban fordul elő, mert a Curia a hatásköri szabályok „tullépését“ csakis az anyagi törvény helyes alkalmazása utján állapithatja meg.

Elsősorban tehát sulyosabban, vagyis ugy kell a vádbeli cselekményt minősitenie, hogy az az eljárt biróság hatásköréből kiszoruljon, ez a főtétel, azután jön az altétel, vagyis az ügynek az illetékes biróság hatáskörébe való utalása. Ez a müvelet csak akkor foghat helyet, ha a vádló in pejus perorvoslattal élt a minősités dolgában; ennek

hiányában hivatalból nem járhat el a Curia. A 385. §. utolsó bekezdése ugyanis, midőn kimondja, hogy a vádlott terhére elkövetett anyagjogi sérelmet hivatalból kell észlelni, ugyanakkor implicite kifejezi azt a szabályt is, mely szerint a vádlott javára szolgáló anyagjogi sérelem az ő terhére nem helyesbithető.

Már ebből is kitünik, hogy a hatásköri szabályok megsértését hivatalból nem lehet észlelni akkor, ha azzal a vádlott roszszabb helyzetbe kerülne.

Ezt kiegésziti a 395. §., mely szerint: „a felebbezés bejelentése az itélet felebbezett részének jogerőre emelkedését felfüggeszti".

Ez a szabály a Curia előtti eljárásban is érvényes (430. §.). Tehát ha a vádló a vádlott terhére nem él perorvoslattal, az itélet a vádlóval szemben jogerős; ahhoz a 387. §. 1. bekezdése értelmében csak hivatalból észlelendő semmiségi ok folytán férkőzhetik a Curia. A 384. §. 4. p. alkalmazását azonban — mint láttuk — kizárja a 385. §. utolsó bekezdése.

Ez a tétel folyománya — megfelelő perorvoslat hiányában — a reformatio in pejus tilalmának. Ugyanezen elvvel áll kapcsolatban a 387. §. 3. bek., mely szerint: „a vádlott büntetése egyedül a vádlónak a vádlott terhére használt felebbezése esetében sulyosbitható"; a 438. §., mely szerint: „Ha a Curia az itéletet csupán az elitélt érdekében használt semmiségi panasz

folytán vagy hivatalból figyelembe vett semmiségi ok miatt semmisiti meg, az abban kimondott büntetésnél sulyosabbat nem állapithat meg.", a 462. §. 3. bek., mely szerint: „Az elitélt javára elrendelt ujrafelvétel esetében az előbbi itéletben meghatározott büntetésnél sulyosabb nem szabható ki."

Ha igy áll a dolog, akkor az a kérdés, hogy a 384. §. 4. p. első része mikor jöhet alkalmazásba? akkor, ha a törvényes hatáskörbe való utalással a vádlott nem jut sulyosabb helyzetbe.

Teszem azt, a vádló megnyugszik: a járásbiróság tévesen csalás vétségének minősiti az esetet; s a felső fok okirathamisitás vétségét állapitja meg, mely a törvényszékhez tartozik; járásbiróság jár el a B. T. K. 260., 262. §§-ai alapján s kitünik, hogy a törvényszéknek kellett volna eljárni (É. L. T. 17. §. 3. p., 18. §. 6. p.) Nyomtatvány utján elkövetett rágalmazás s becsületsértés esetében a törvényszék járt el, holott a sértett nyilvános számadásra kötelezett vállalat igazgatója stb. (É. L. T. 16. §. 1. bek.), tehát az esküdtbiróságnak kellett volna eljárni. Ha a törvényszék tévedett abban a kérdésben, hogy ki van-e zárva az exceptio veritatis s nem utalta az ügyet esküdtbiróság elé; a Curia pedig kijelenti, hogy helye van a valódiság bizonyitásának (É. L. T. 15. ut. bek.).

Ezen és számos más esetben nem jut sulyosabb helyzetbe a vádlott az anyagi büntető jog szempontjából, ha a Curia az illetékes

biróság elé utalja az ügyet. Tehát ilyen esetekben alkalmazandó a 384. §. 4 p.

Egyébként a Curia is igy értelmezi a 384. §. 4. pontját; kimondta ezt az elvet a Büntető Jog Tára XLVIII. k. 296. lapján közölt esetben, s a 6050/904. sz. a. határozatban, melyben következő elvi kijelentés olvasható:*)

„Minthogy vádlott ellen a B. T. K. 301. §-ában meghatározott és a törvényszék hatáskörébe utalt sulyos testi sértés bűntette miatt emeltetett a vád: a törvényszék a vádlottat e bűntett miatt itélte el és itélete a vádlott terhére egyáltalában, tehát a cselekmény minősitése tekintetében sem támadtatott meg perorvoslattal és minthogy a vádrendszer elvei és a büntető perrendtartásnak ezen alapuló rendelkezései elvileg kizárják annak megengedhetőségét, hogy egyedül a vádlott érdekében használt perorvoslattal megtámadott elsőbirósági itélet bármely irányban a vádlott terhére felülvizsgálat tárgyává tétessék, e nélkül pedig, vagyis ebben az esetben a vád alapjává tett cselekmény a vádlott terhére a vádtól eltérő, abba bele nem foglalt alkatelem az ölési szándék levonásával való sulyosabb minősitése nélkül a birói hatáskör megsértésének megállapitásáról szó sem lehet; és minthogy a törvény rendelkezésének helyes értelmezéséből okszerüen következik, hogy birói hatáskör megsértése mint

*) Közölve a Büntető Jog Tára XLIX. köt. 3. számában.

a hivatalból észlelendő semmiségi ok csakis a bűnvádi eljárás alapját képező vád és az esetleg használt perorvoslatok szem előtt tartásával állapitható meg: ezeknél fogva, miután az elsőfoku biróságnak a vád tárgyává tett cselekmény felett törvényszerü hatáskörében hozott itélete a vádlott terhére perorvoslattal meg nem támadtatott, a főügyész semmiségi panasza mint alaptalan elutasitandó volt."

V.

A B. P. 437. §-a szerint: „A kir. Curia köteles határozatát a 426. §. 1. p. esetében az esküdtbiróság ugyane szakasz 2. és 5. p. esetében a törvényszék, egyébként a tábla által valóknak elfogadott tényekre alapitani."

A B. P. eme rendelkezése határozza meg a Curia felülvizsgálati hatáskörét. E szerint a ténykérdést a Curia sohasem appreciálhatja s csupán azt vizsgálhatja, hogy arra az anyagi jogszabály helyesen alkalmaztatott-e (subsumtio). A dolog természetéből következik, hogy a ténymegállapitásnak m i n d i g teljesnek kell lenni, vagyis a „tettet", a mire a vád irányult, (325. §.) a minősitésnek megfelelő körülményekkel felszerelten magában kell foglalnia; mert ha ez hiányos, a Curia kénytelen a 437. §. 5. bek. értelmében az eljárást megsemmisiteni. Sajnos, azt tapasztalom, hogy a ténymegállapitás igen sok esetben hiányos s a Curia aránylag igen ritkán él a 437. §. 5. bekezdésében meg-

határozott jogával; a minek egyrészt az a következménye, hogy a felülvizsgálat nem történhetik oly körültekintéssel, mint kellene történnie, másrészt a helytelen itéletszerkesztés lassanként vérévé válik a biróságoknak, a mi szükségképen az anyagi igazság elsatnyulásával jár.

E helyen nincs hiba a törvényben, de hibás a gyakorlat. A törvény kifogástalanul előirja, hogy miként kell az itéletet szerkeszteni; a biróságok azonban — sajnos — ezt a szabályt csak kivételesen tartják meg.

Azt hiszem, nem tévedek, ha azt állitom, hogy biráink még most is a kétfoku felebbezés gondolatvilágában élnek; nem tudják, vagy nem helyeznek reá sulyt, hogy ha a ténymegállapitást helytelenül teljesitik, a revisionális eljárást teszik lehetetlenné. Valójában rébuszokat fejt meg a Curia sokszor, midőn arra a kérdésre kell megfelelnie, hogy mi a ténymegállapitás, holott ezt jó alsófoku birói itéletnek arithmetikai szabatossággal kellene feltüntetni. A helyett tehát, hogy a Curia csak a subsumtio kérdésével foglalkoznék, első sorban a ténymegállapitást kell tisztába hoznia. Igy azután megtörténhetik, hogy a revisionális biró tilos területre téved s belevág az alsófok souverain jogába: a ténymegállapitásba.

Minél könnyebben elfogadja a Curia a helytelen ténymegállapitást, annál kényelmesebb az alsófok helyzete; de annál jobban összekuszálódik perorvoslati rendszerünk is. És minél

szélesebb csapáson jár a revisionális biró a ténymegállapitás kijavitásánál, annál nagyobb területet hódit el a ténymegállapitásnak hozzá nem tartozó jogköréből. Miután pedig ez az elbirtoklás, melyre a Curiát az alsófok helytelen ténymegállapitása kényszeriti, azon garancziák nélkül történik, melyek az alsófoku eljárásban a bizonyitás felvételére vannak megállapitva, könnyü belátni, hogy a hatásköröknek ezen felcserélése perorvoslati rendszerünket sarkaiból forgatja ki.

Az itélet tartalmát, a ténymegállapitást illetőleg, a B. P. 327. §. a) p. s a 328. §. határozzák meg.

Az előbbi szerint az itélet rendelkező részében meg kell jelölni azt a bűncselekményt, melyben a biróság a vádlottat bűnösnek találta a megkülönböztetésnek alapjául szolgáló körülményekkel. Ez a tett individualisatiója. A 328. §. szerint pedig: „az itélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a biróság mely tényeket tart bebizonyitottaknak, továbbá felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdésnek eldöntésénél, illetőleg a főtárgyaláson tett, de elutasitott inditványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak“.

Tehát az itélet rendelkező része tartalmazza a minősitésnél alapul vett „tettet“ individualisálva. Az indokolás szintén magában foglalja ezt; s mindazokat a tényeket, melyek a rendelkező részben foglalt jogi kérdésnél alapul szolgáltak; ezenkivül, ha

valamely inditványt elutasitottak jogi okokból, de az alapul szolgáló tényt vagy annak egy részét bizonyitottnak látták, ezt is ki kell domboritani s meg kell állapitani.

Minden büntető itélet három főrészből áll; t. i. a bűnösség megállapitása; a minősités és büntetés. A bűnösség megállapitása azt a birói kijelentést tartalmazza, hogy a vádlott azt a történelmi eseményt létrehozta, a mi a vád alapjául szolgál, ez a „tett“. Miután a minősités dolgában a biróságnak szabad keze van, a vádbeli „tett“ individualisáltan akkor fedi — mint két teljesen egyenlő kör — a birói itélettel a vádlott terhére rótt tettet, ha a vádló minősitése egyezik a biró minősitésével. Ez perjogi igazság, mert a „megkülönböztetésre“ alkalmas történelmi mozzanatokból (327. §. a) pont) annyit kell tartalmazni az itéletnek, a mennyi a minősitésnek megfelel. Ezzel a vád tárgyát képező tett is individualisálva van s ugyancsak körül van irva a bűncselekmény is; miután pedig a vádló s biró minősitése egyező: sem a tett, sem a bűncselekmény egyéni meghatározása nem követeli több történelmi eseménynek a rendelkező részben való felvételét.

Ha azonban a vádló minősitésétől eltér a biró, a rendelkező részbe a „tett“-ből anynyit kell felvennie, a mi a bűncselekmény „megkülönböztetéséhez“ (327. §. a) p.) szükséges. Ebben az esetben a 328. §-nak megfelelőleg, az indokolásban számol el a biró

az eltérésről s pedig ugy a tény mint a jogkérdés szempontjából.

Miután az alsófok a ténykérdéssel a bizonyitás s minősités szempontjából foglalkozik, ha azt a többletet, a mire a vád szól: nem látja bebizonyitottnak, ezt jelenti ki, ha pedig bebizonyitottnak látja ugyan, de annak azt a jogi értéket, a mivel a vádló felruházta: nem tulajdonitja, megállapitja ugyan a ténybeli elemet, de kijelenti vagy — a mint a 328. §. mondja — felsorolja „azokat az okokat", melyek arra inditották, hogy a vádlónak ez irányban tett inditványaitól eltérjen. Például, ha bemászás utján elkövetett lopásra szól a vád s a biró a lopást s a bemászást is megállapitja, a B. P. 327. §-ának a) p. értelmében a „bűncselekmény megkülönböztetésére" alkalmas körülirásánál az itélet s a vád, mint két egyenlő kör, fedik egymást. Ez az egyenleg nemcsak a rendelkező részben, hanem az indokolásban is megvan. Ha azonban a biróság a bemászást nem állapitja meg, a vád historiai elemének ez a része már hiányozni fog a rendelkező részből, de a 328. §. értelmében a biró itéletének indokolásában köteles számot adni arról, hogy a bemászást miért nem állapitotta meg, azért-e, mert nem látta azt bizonyitottnak, vagy azért mert a bebizonyitott cselekménynek ez a része a „bemászás" jogi fogalma alá nem vonható. Ez utóbbi esetben köteles az elsőbiróság vagy a felebbviteli biróság megállapitani azt a történelmi mozzanatot, a miből

a vádló a bemászás fogalmát konstruálta. Az előtt nem volt szabálytalan az itélet, ha csak annyit mondott, hogy „a bemászás nem volt megállapitható“, egyszerüen azért, mert a Curia is ép ugy itélt a ténykérdésben, mint a törvényszék vagy a tábla, tehát megnézhette a főtárgyalási jegyzőkönyvet s az ott felkutatott adatok alapján alkothatta meg itéletét. Ma a Curia előtti eljárásban a bizonyitás anyaga oly esetekben, midőn anyagjogi szabály megsértéséről van szó, hét lakattal van lezárva. Ahhoz a revisionális biróság nem férkőzhetik. Következésképp tüzetesen meg kell a ténykérdésben itélő birónak állapitania, hogy mit vett bizonyitottnak.

De nemcsak a minősitésnél, hanem minden más anyagi jogszabálynál is tartalmaznia kell az itéletnek mindama ténymegállapitásokat, melyekre a felek — akár a vádló, akár a védő — inditványaikat alapitották s melyeket a biróság nem fogadott el.

Igy értelmezendő a 328. §. 1. bekezdése, mely szerint „Az itélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a biróság mely tényeket és mily okokból tart bebizonyitottaknak, továbbá felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdésnek eldöntésénél, illetőleg a főtárgyalás során tett, de elutasitott inditványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak“.

Az első elolvasásra látható, hogy e jogszabály három rendelkezést tartalmaz, az első a biróság anyagjogi állásfoglalásának (jogi

kérdés eldöntése); a második a felek anyagjogi inditványuk elutasitásának megindokolása; e két szabályhoz járul egy harmadik szabály, mely szerint: „az itélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a biróság mely tényeket tart bebizonyitottaknak“.

Ezeket szem előtt tartva, az itélet indokolásának három oly elemet kell tartalmazni, melyek a revisionális eljárásban nélkülözhetlenek:

a) a ténymegállapitást;

b) az erre alkalmazott minősitésnek; és

c) a felek elutasitott inditványainak indokolását. Miután az indokolásnak most taglalt elemei közül az első megköveteli, hogy mindama tények megállapittassanak, melyek a bűncselekmény jogi értékelésére befolyással vannak — feltéve, hogy azokat a ténykérdésben itélő biró bebizonyitottaknak tartja — a dolog természetéből következik, hogy az elutasitott inditványok megokolásánál azokat a tényelemeket is meg kell állapitani, melyekre a felek inditványaikat alapitották.

A biróságok a ténymegállapitásnál a legtöbb hibát nem a minősités, hanem a beszámitást s a bűnvádi eljárást kizáró okoknál követik el.

Ámbár gyakran hiányos a minősitésnek megfelelő ténymegállapitás is, de legmostohábban bánnak az elutasitott inditványokkal s e körön belül különösen azokkal, melyek a

beszámitást vagy a bűnvádi eljárást kizáró okokra vannak alapitva.

Igen nagy kár, hogy a Curia a B. P. életbeléptetésével a legnagyobb szigorusággal nem járt el az alsófoku biróságoktól szerkesztett itéletekkel szemben; s csak elvétve alkalmazta a 437. §. 5. bekezdését, mely pedig mindig alkalmazandó volna, valahányszor a ténymegállapitás az itélet jogi álláspontjára, a felek inditványaira s különösen az anyagi jogszabálysértésre alapitott semmiségi panaszra tekintettel nem perrendszerü. Erre vezetendő vissza az, hogy a legnagyobb részben ma is ugy szerkesztik az itéletet, mintha a Curia felebbviteli s nem revisionális biróság volna.

Lássuk már most az itéletszerkesztés technikáját esküdtbirósági ügyekben.

Az alapvető szabályt erre nézve a 355. §. 2. bekezd. tartalmazza, mely szerint: „A főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett nemcsak a megkülönböztetésre alkalmas ténybeli körülményeknek, hanem a törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával is körülirandó“.

A „ténybeli körülményeket“ a dolog természetének megfelelőleg, a vád tárgyát képező „tett“-ből veszszük. Ha a főkérdésben felvett minősités megegyez a vádló minősitésével, a vádbeli „tett“ s a „megkülönböztetésre alkalmas ténykörülmények“ ép ugy fedik egymást, mint két egyenlő kör; vagyis

ugyanaz a viszony észlelhető e kettő között, mint a szakbiróság itéleténél.

Ha azonban a 357. §. 3. bek. értelmében akár az esküdtek kérelmére, akár a biróság saját kezdeményezésére sulyosabb minősitésre tesz fel kérdést — ebbe már a tettazonosság keretében oly tényelemeket is fel kell venni, melyek a vádlótól individualisált tettből hiányzanak.

Teszem azt — az ügyész szándékos emberölés büntette miatt emel vádat, az esküdtek pedig gyilkosság miatt is kérik a kérdés feltételét. Ebben az esetben az előre megfontolt szándék a vádló individualisatiojával szemben egy többletként jelentkezik.

A főkérdés szerkesztésénél s különösen annak meghatározásánál, hogy mily és menynyi ténykörülményt vegyünk fel a kérdésbe, két dolgot kell szemünk előtt tartani, az egyik az, hogy a főkérdésből a tettazonosságnak ki kell tünni; tehát mindenesetre felveendők azok a tények, melyek a tettazonosság megállapitásához szükségesek.

Ezen kivül, ha az emlitett tények arra nem volnának elegendők, fel kell venni azon ténybeli elemeket is, melyek szükségesek ahhoz, hogy a Curia felülvizsgálhassa azt, hogy az esküdtek a megállapitott tényekre helyesen alkalmazták-e az anyagi jogszabályokat.

Ezek a tényálladéki vagy constitutiv elemeknek megfelelő ténykörülmények.

Bizonyára, a ki ezek iránt a nagyfon-

tosságu kérdések iránt érdeklődik, emlékezni fog Stenglein*) és Mittelstädt**) érdekes fejtegetésére, melyben a német büntető jogtudománynak e kiváló oszlopai kimutatták, hogy a németbirodalmi törvényszék a kérdések helytelen szövegezése miatt tehetetlenül áll az esküdtbirósági itéletekkel szemben; s főkép a törvény ellen intézték támadásukat, azt állitván, hogy a törvény szerkezete hibás a kérdések szövegezésére vonatkozólag, minek folytán az esküdtbiróság itéleteihez a revisionális biróság nem férközhetik.

Helyesen jegyezte azonban meg ezzel szemben Dalcke,***) hogy nem a törvényt kell okolni, hanem a Reichsgericht judikaturáját, mert a főtörvényszéknek lett volna feladata oly joggyakorlatot kifejleszteni, mely inkább a konkrét körülményeknek a főkérdésbe való felvételét kivánja, mint annak mellőzését s éppen az ellenkezője történt: a specialisatió ellen foglalt állást, a minek az lett a következménye, hogy a revizió lehetősége csaknem a semmire zsugorodott össze esküdtbirósági ügyekben.

Nagyon csodálkozom azon, hogy mikép lehet a főkérdés ténybeli elemeire vonatkozó szabályt annyira félreérteni, mint ez Németországban is történt.

---

*) Gerichtssaal 34. k. 161. l., 44. k. 400. l.
**) Gerichtssaal 37. k. 557. l.
***) Fragestellung 62. l.

Ugyszólván csaknem a „tettazonosság“ szempontja domborodik ki mindenütt s szemet hunynak egy másik nem kevésbbé fontos követelmény előtt. Még a törvény indokolása is helytelen nyomon halad, mikor ezeket mondja : „Ob und inwieweit nach der Lage des einzelnen Falles eine Specialisirung im weiteren Umfange (d. h. als zur Individualisirung erforderlich) wünschenswerth sei, muss der Prüfung des Richters anheimfallen.“ *)

Olyan perorvoslati rendszernél mint az osztrák, német s a mi B. P.-unk, mely az alsófok itéletét anyagjogi szempontból minden tekintetben a revisionalis biróságnak felülvizsgálata alá bocsátja, sőt törvénynek megfelelő itélet hozatalára is feljogositja, ha a hiba subsumtio dolgában történt, nem lehet kizárólagos szempont a tettazonosság kérdése, tehát nem függhet a birótól az sem — a mint a német törvény indokolása mondja, — hogy mily ténybeli körülmények vétessenek fel a főkérdésbe. Akár az individualisatio, akár a specialisatio elvét fogadjuk is el, a kérdés ténybeli tartalmát a revisio jogi természete határozza meg.

A kérdések szövegezésénél tehát a biróság sohase kizárólag azt tartsa szem előtt, hogy mikor van a „tett“ individualisálva, hanem ezzel kapcsolatosan azt is vegye figyelembe, hogy a revisionális biróság esküdtbiró-

*) Hahn: Materialien I. k. 225. l.

sági ügyekben, mikor a subsumtiót felülvizsgálja, a felülvizsgálatnál teljesen a kérdések tartalmára van utalva (437. §. 1. bek.). Ha a jogi minősitésnek megfelelő tényeket itt feltalálja, felülvizsgálhatja az esküdtbiróság itéletét, ellenkező esetben az esküdt nemcsak a bizonyitásban, hanem a jogkérdésben is végleg döntött. Ha végignézünk az esküdtbiróság judicaturáján, éppen nem mondhatjuk, hogy az kifogástalan; sőt talán még több s jogosultabb panaszt emelhetünk az ellen, mint Stenglein s Mittelstädt emeltek a német joggyakorlat ellen. A vád azonban mindazok ellen irányul, a kik a kérdések szövegezésére befolyással vannak.*)

Halomszámra állithatnám össze tapasztalati adataimat e téren. A felek nem arra helyezik a sulyt, hogy a Curia által felülvizsgálható tartalommal szerkesztessenek a kérdések, hanem különösen a védelem arra törekszik, hogy lehetőleg a beszámitást kizáró okra tegyenek fel kérdést, habár arra a bizonyitásban nincs is semmi alap.

Igy azután a kérdés tartalma alárendelt jelentőségűvé válik; holott éppen ezen fordul meg subsumtio szempontjából a revisio lehetősége.

Ehhez járul az is, hogy a Curia esküdt-

---

*) A kérdések szövegezésére igen becses utmutatást találunk dr. Lukács Adolfnak „Az esküdtbiróság“ cz. müvében, 88. s köv. l.

birósági ügyekben nagyon tartózkodó a 437. §. 5. bek. foglalt ama jogának gyakorlatánál, mely szerint, ha hiányos a ténymegállapitás, megsemmisitheti az itéletet s uj eljárást rendelhet. Az a felfogás látszik uralkodni, hogy a kérdés szabálytalan voltát és hiányos tartalmát a 427. §. 4. p. értelmében, vagyis alaki semmiségi panasz utján lehet csak orvosolni.

Tudvalevő dolog, hogy az ilynemü szabálytalanság csak a felek panasza folytán orvosolható, de soha sem veendő hivatalból figyelembe, minek következménye az, hogy a Curia, bármily hiányos is a kérdések szabálytalan szövegezése miatt az esküdtbirósági itélet ténymegállapitása s bármily világos is az anyagi törvénysértés, az emlitett helytelen felfogás miatt elsurran az érdemleges felülvizsgálat mellett s felülvizsgálatlanul hagyja a jogszabálysértést.

Ez a felfogás, a mily téves, ép oly veszedelmes is s ha elvi éllel kihegyeződik s mély gyökeret talál verni, ismét erősen megnyirbálja a Curia hatáskörét. Miután pedig eme felfogásnak megszilárdulása teljesen a Curiától függ, ha azt elfogadja, valóságos harakirit hajt végre önmagán. Mert ezzel legfontosabb hatáskörének, az esküdtbirósági itéletek anyagjogi felülvizsgálatának lehetősége elől zárkózik el.

Midőn a B. P. 437. §. 1. bek. kijelenti, hogy a Curia köteles határozatát az esküdtbiróság által valóknak elfogadott tényekre alapitani s az 5. bekezdés

kimondja, hogy ha anyagi semmiségi ok forog fenn s a ténymegállapitás nem kimeritő, a Curia az itélet megsemmisitésével uj eljárást rendel, minden kételyt kizáró módon feljogositotta a Curiát arra, hogy a ténymegállapitás kimeritő voltát az anyagi törvény alkalmazhatása végett esküdtbirósági ügyekben is ellenőrizze. Ha tehát hiányosnak tartja, joga van azt megsemmisiteni s uj eljárást elrendelni.

Annak meghatározása végett, hogy a szabályszerüen szerkesztett kérdésnek mily tényelemeket kell tartalmazni, a 355. §. ama rendelkezését kell szem előtt tartani, mely szerint a kérdésbe a „ténybeli körülményeken" kivül fel kell venni a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeket is. Az alkotó elemek alatt a törvény a tényálladéki vagy constitutiv elemeket érti.*) Ezek: a subjectiv bűnösség, tárgy, eszköz, cselekvés és eredmény. Ha végignézzük B. T. K.-ünket, minden egyes bűncselekménynél tüzetesen meghatározva találjuk a tényálladéki elemeket. Igy pl. a lopásnál: az eltulajdonitási czélzat, idegen ingó dolog, a tettestől különböző személynek birtoka vagy birlalata; elvétel. Ezeket a tény-

*) V. ö. Finkey Ferencz: „A magyar büntető jog tankönyve" czimü igen értékes s alapos művét, 131. l.; továbbá Finger: Lehrbuch des deutschen Strafrechts 1904. év, 115. l. Binding: Handbuch 178. Merkel: Lehrbuch: 34. Garraud: Traité théorique et pratique du Droit pénal Français első kiad. I. k. 161. s k. l.

álladéki elemeket mind fel kell venni a kérdésbe, mert ezek — a mint a B. P. 355. §-a mondja — a lopás alkotó elemei. Már most, ha nem csupán a tettazonosságot akarjuk a kérdésben körülirni, hanem ugy akarjuk — a kérdéseket is tartalmazó — esküdtbirósági itéletet szerkeszteni, hogy a Curia a vitássá tett jogi elemeket felülvizsgálhassa, akkor mindegyik jogelemnek megfelelő ténybeli elemet is fel kell venni a kérdésbe.*)

*) Azért használom csak általában a „kérdés"-t, mert az itt kifejtettek szerintem nemcsak a fő-, hanem a kisegitő és mellékkérdésre is alkalmazandók.

Tudatában vagyok annak, hogy nem minden constitutiv elemnek megfelelő tényelemeket lehet különválasztva szemlélhetővé tenni. A bemászás, betörés, ingó dolog stb.-nek mindig megfelel valamely külvilági jelenség; de a szándéknál, gondatlanságnál, öntudatlan állapotnál stb. ezen psychicai jelenségeknek megfelelő ténybeli elemeket nem vagyunk képesek megjelölni. Ugy áll tehát a dolog ezeknél az ismérveknél, hogy a mit a jogász jogi elemnek nevez (szándék stb.), annak a történelmi valóság szempontjából sem tudunk más nevet adni. Vagyis a jogi elem összefolyik a ténybeli elemmel. Ebből azonban nem az következik, hogy azokat kivonjuk a revisio köréből, hanem ellenkezőleg: az, hogy a revisionális eljárásban azokat is felülvizsgáljuk. Ehhez semmi fictio nem szükséges; mert ha minden jogi vagyis tényálladéki elemet felülvizsgál a revisionális biróság, az elvont, meg nem testesithető jogi elemeket is felül kell vizsgálnia, habár azokhoz csak az alsófok által megállapitott tényekből való következtetés utján férkőzhetik.

Látható ebből, hogy bünperben a tény- és jogkérdés megkülönböztetéséhez szükséges elemek hol keresendők.

Mielőtt azonban erre a tételre áttérnék, az esküdtbirósági itélkezésnek még egy nagy hiányára mutatok rá, a mi a revisionalis eljárást az anyagi jog terén csaknem teljesen lehetetlenné teszi.

Kiemelem mindenekelőtt, hogy a B. P. 427. §-ának első és utolsó bekezdése szerint esküdtbirósági ügyekben anyagi semmiségi okokból semmiségi panaszszal lehet élni.

Ámbár az anyagi jogszabály a fontosabb, mert hiszen az eljárási szabályok csupán arra valók, hogy azok segélyével az anyagi törvény helyesen alkalmaztassék, mégis azt tapasztaljuk, hogy esküdtbirósági ügyekben a revisionális eljárás csaknem mindig alakszerüségek közt mozog. Nem csupán a helytelen ténymegállapitás ennek az oka, hanem az, hogy a kérdések mikénti szerkesztésével oly rendszert alkottunk, mely teljesen lehetetlenné teszi azt, hogy a Curia oly anyagjogi álláspontra helyezkedjék, melyet a felek panaszolnak, vagyis az anyagjogi sérelmeket nem vizsgálhatja felül.

Szakbiróság elé tartozó ügyekben meg van adva az eshetőség arra, hogy a Curia az alsófok jogi megállapitásától eltérőleg eszközölje a subsumtiót, esküdtbirósági

ügyekben azonban ez, sajnos, ki van zárva. Ugy áll tehát a dolog, hogy a B. P.-nak az a rendelkezése, mely szerint az esküdtbirósági ügyekben anyagi semmiségi okokból is lehet panaszszal élni, a Curiára csaknem teljesen elméleti értékü szabály. S a B. P. — ép ugy az osztrák s a német bp. is — nemcsak a ténymegállapitás dolgában tette a juryt souverainné, hanem az anyagi jog alkalmazását is kiszolgáltatta annak.

Jól tudjuk, hogy a kontinentális államokban az esküdtbirósági intézmény rendezésénél döntő szerepet vitt a franczia törvényhozás s igy ezen sulyos vád alaposságának kimutatása végett, melyet most emeltem, nemcsak B. P. unk, hanem vele együtt az osztrák s német bp. ellen is, vissza kell mennünk a franczia törvényre s kutatni kell az esküdtbirósági intézmény fejlődését.

Tudjuk jól, hogy Montesquieu mily befolyást gyakorolt az 1791. és 1796. évi franczia törvényekre. Ő volt az, a ki világgá bocsátotta azt a gondolatot, mely szerint: „Le peuple n'est pas jurisconsulte; toutes les modificationes et temperaments des arbitres ne sont pas pour lui; il faut lui présenter un seul objet; un fait et un seul fait; et qu'il n'ait qu'à voir s'il doit condamner ou absordre“.*) Ugyanezt vallotta Beccaria és Filangieri.**)

---

*) Esprit des lois liv. VI. chap. 4.

**) Hélie: „Traité de l'instruction criminelle“ VIII. 5.

Az 1796. évi törvény 374. czikke ezen eszmék hatása alatt a kérdések tartalmára előirta, hogy az első kérdés az objectiv tényálladékot, a második a bűnrészességet, a harmadik az alanyi bűnösséget és a sulyosító s enyhitő körülményeket tartalmazza. Szabály volt Francziaországban, hogy az esküdtszék itél a ténykérdésben s a büntetést a biró állapitja meg. *)

Az 1808-iki törvény már szélesebb jogkört biztosit a jurynek, a mennyiben 337. czikkében előirja, hogy a bűncselekmény megnevezésével kell a kérdést feltenni: „L'accusé est-il coupable d'avoir commis tel meurtre, tel vol ou tel autre crime, avec toutes les circonstances comprises dans le résumé de l'acte d'accusation“?

A franczia irók, a mint Meyer kimutatja a törvény eme rendelkezését akkép értelmezik, hogy a jury nemcsak a tény-, hanem a jogkérdésben is itél.**)

A német partikuláris jogban még jobban kidomborodik ez a felfogás, mert már ott határozottan a jury hatáskörébe utalják ugy a tény-, mint a jogkérdést.***)

Az osztrák, német s a mi B. P.-unk megalkotásánál pedig már vitán felül állott az, hogy a jury dönt ugy a tény-, mint a jogkérdésben.

---

*) Meyer: That- und Rechtsfrage 49

**) I. M. 69.

***) Zachariae: Handbuch des deutschen Strafprozesses II. 494. s. k. l. és Meyer I. M. 113. s. k. l.

A mint láttuk, kezdetben, a franczia jogban a jury csak a ténykérdésnek volt ura s midőn a későbbi törvényhozások a jogkérdést is ennek hatáskörébe utalták, nem vették észre, hogy az átmenet nem oly egyszerü s a jurynek a jogkérdésben való kellő ellenőrzése szükséges. E végből kivánatos, hogy a kérdések szerkezete nyujtson biztositékot az iránt, hogy a jury határozatára alapitott esküdtbirósági itélet a revisionális biróság által felülvizsgálható legyen abból a szempontból, hogy a jury az anyagi jogot helyesen alkalmazta-e vagy nem.

Ezt a körültekintést a törvényhozások elmulasztották s ma ugy áll a dolog, hogy az esküdtbiróság itélete az anyagi jog szempontjából a legtöbb esetben nem vizsgálható felül; s igy a legsulyosobb bűntettek esetében a jogban járatlan esküdt nemcsak a ténykérdésben, hanem a jogkérdésben is végleg dönt.

Ennek egyedüli oka az, hogy a tény- és jogkérdés egy kérdésben foglaltatik össze.

Ennek azután az a következménye, hogy ha az esküdtek valamely kérdésre „nem“-mel felelnek, nemcsak a jog-, hanem a ténykérdést is negativ értelmében döntik el s igy semmi ténymegállapitást sem tesznek. A szakbiróság előtti eljárásban a rendelkező részben s indokolásban is külön van választva a bizonyitás s jogi szempontból való felmentés; az itélet az előbbi esetben a

326. §. 2., az utóbbi esetben pedig a 326. §. 1., 3, 4. pontok valamelyikére van alapitva; a 328. §. pedig előirja, hogy a biró adjon számot arról, hogy mily tényeket tart bebizonyitottaknak vagy be nem bizonyitottaknak; továbbá ki kell fejteni a bebizonyitott tényekre vonatkozólag azoknak jogi értékelését.

Esküdtbirósági ügyekben is kiemeli a B. P. 355. § a — mint azt imént láttuk — a ténybeli s jogi elemeket, ámde egy kérdésbe foglalja s egy válaszsza dönteti el azokat, a minek az a következménye, hogy esküdtbirósági ügyekben egyre megy, akár a jog, akár a bizonyitási szempontjából mentik fel a vádlottat. Igaz ugyan, hogy ez a vádlottra közömbös; de nem az a vádlóra, mert ha a felmentés jog okokból történik, szakbiróság elé utalt ügyekben revisióval élhet, mig esküdtbirósági ügyekben ez ki van zárva, mert az előbbi esetben, van ténymegállapitás, az utóbbiban nincs. De nem csupán a vádlóra, hanem a vádlottra is hátrányos ez a rendszer, sőt talán ez utóbbira többször az, mint a vádlóra.

Jusson eszünkbe, hogy a beszámitást kizáró okok szabály szerint a főkérdésbe foglalandók, még pedig akként, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja fenforgásukat. (358. §.) Tudjuk jól, hogy a jury, ép ugy mint a szakbiróság, a beszámitást kizáró körülményre nézve két okból jelentheti ki, hogy az nem forog fenn, t. i. vagy

azért, mert annak tényelemei nincsenek bebizonyitva, vagy azért, mert a kérdésben foglalt jogi elemeket nem látja alkalmazhatóknak a bebizonyitottnak vett tényekre. Előbbi esetben nem használható perorvoslat esküdtbirósági ügyekben, utóbbi esetben azonban a 427. §. szerint helye van ugyan annak, de, ha az esküdtek megállapitották a bűnösséget, az nem érvényesithető, mert a beszámitást kizáró oknak megfelelőleg semmi ténymegállapitást sem tettek. Ugyanez az eredmény akkor is, ha a 358. §. 2. bek. értelmében külön kérdést tesznek fel a beszámitást kizáró okokra: a „nemleges“ határozatból nem tünik ki, hogy az a bizonyitásra vagy jogi okokra van-e alapitva. Egy azonban kétségtelen, az, hogy semmiféle tény megállapitva nincs s igy a Curia nem vizsgálhatja felül az itéletet a 385. §. 1. c) p. alapján.

S igy elmondhatjuk, hogy a B. P. a 427. §-al megadja ugyan anyagi jogszabálysértés czimén a revisióhoz való jogot a feleknek esküdtbirósági ügyekben, de az esküdtbirósági eljárást a kérdések szerkesztésével ugy rendezi, hogy ez a szabály csak irott malaszt marad.

Az a csodálatos a dologban, hogy ezt mindenkinek kell éreznie s mégis a törvényhozások vakon követik egymást a kérdések helytelen szabályozásában s nem gondolják meg, hogy ily módon, midőn a franczia tör-

vényhozásnak azzal az elvével szakitottak, mely szerint a jury csak a ténykérdésben dönt s hatáskörébe utalták a jogkérdést, tulajdonképen a juryt nem csupán a tény-, hanem a jogkérdések is souverain urává tették. S ma ugy áll a dolog, hogy a Curia az esküdtbirósági ügyeket csak alaki szabálytalanság szempontjából vizsgálhatja felül, de az anyagi jogszabályt nem revideálhatja. A ki ezt helyesnek tartja, az ellentétbe jön a perjog alapelveivel s implicite azt jelenti ki, hogy a laikus esküdt teljesen megbizható jogász, a ki az anyagi jog alkalmazása körül nem tévedhet; tehát itéletét nem kell revisio alá bocsátani. Hagyjuk meg hát a revisiót kizárólag a szakbiróság, a jogászbirák itélete ellen, mert ezek a tanult jogászok gyengébb juristák a laikusoknál.

Söt még tovább megyek. Midön alaki jog szempontjából felülvizsgáljuk az esküdtbiróság itéletét, akkor sem a jury jurisdictióját vizsgáljuk felül, hanem a jogászbirákat, mert az alaki szabálytalanságokat (384., 427. §§.) a szakbiróság s nem a jury követi el. Még az esküdtek határozatában lévő homályosságért (427. §. 6. p.) is a szakbiróság felelős s nem az esküdtszék. (370. §.)

Jóllehet, a kontinentális esküdtszék már száz éves multra tekint vissza s jóllehet, már a fejlődés tetöpontjára kellett jutnia, a mit legjobban bizonyit az, hogy erős támadások intéztetnek az ellen csaknem minden oldalról,

a mi nemcsak a kifejlettséget, hanem ennél többet: a decadentiát szokta jelezni a társadalmi intézmények fejlődésében, mindazonáltal ki kell jelentenünk, hogy az intézménynek eme tulérettsége éppen nem bizonyitja, hogy az a tökéletesedés kellő magaslatára is el tudott jutni. Az imént elmondottakból látjuk, hogy az esküdtbiróság itéletét nem tudták revisionábilissá tenni; midőn az eljárást kiépitették, nem hozták azt kellő összhangba a perorvoslatok rendszerével. A kapkodás és tájékozatlansággal találkozunk lépten nyomon.

Mintául fogadják el a kontinensen a franczia esküdtszéket, de meg akarják azt hibáitól nyirbálni s ezzel ujabb hibákat követnek el. Érdekesen domborodik ez ki a törvényhozások fejlődéséből. Csak egyetlen egy kérdés fejlődését mutatom be ennek illustrálásául, a közvádló semmiségi panaszának történetét felmentő esküdtbirósági itéletekkel szemben.

Kiindulási pontul szolgált a Code d'Instruction criminelle 409. §-a, mely szerint felmentő itélet esetében az ügyész a vádlott ellen csak a jogegység érdekében használhat perorvoslatot. Ugy látszik, a semmitőszék is megdöbbent a jurynek ebből a szabályból folyó teljhatalmától, mert a gyakorlat oda fejlődött, hogy a felmentő itélet csak akkor „noli me tangere“, ha szabályos eljárás folytán jön létre.*)

*) Helié: Traité de l'instruction criminelle VIII. 374. lap.

Megszéditve attól a nagy horderejü s a védelemre kedvező garantiális szabálytól, mely a 409. §-ban foglaltatik, az 1852. évi porosz bp. is szükségesnek tartotta azt átvenni (109. §. 2. bek.). A német bp.-ból azonban ez a rendelkezés hiányzott, ámde az igazságügyi bizottság beékelte ezt a szabályt a tervezetbe s ma a 379. §. foglalja magában az erre vonatkozó anyagot.*) A közvádlót a német bp. 379. §-a nem fosztja meg teljesen felmentő esküdtbirósági itélettel szemben a perorvoslattól, hanem megengedi azt bizonyos eljárási szabálytalanságok esetén, különösen, ha a szabálysértés a kérdések feltevésénél követtetett el.**) A közvádlónak ily módon korlátozott perorvoslati joga azonban nem orvosolja azt a hibát, mely a kontinentális esküdtszéki eljárásban mindenütt érezhető, hogy t. i. a revisionális biróság az esküdtbiróság anyagjogi tévedéseit nem vizsgálhatja felül.

Helyesebb alapon állott az 1850. évi osztrák bp., mely az esküdtbirósági eljárást a revisióra tekintettel szabályozta. E szerint a közvádló semmiségi panasza akkor volt kizárva (355. §.), ha a jury a vádlottat „nem bűnösnek“ mondta ki (340. §.), ha azonban az

---

*) Hahn: Materialien 1886. évi kiadás 1605. s 1606. l.

**) Alapjában elhibázottnak tartja ezt az intézkedést és pedig teljes joggal: Löwe Kommentar: 10. kiadás 822. lap; Kries: Lehrbuch 677. l. s 671. l., a hol erősen kárhoztatja, hogy az esküdtbiróság itélete nem revisionábilis.

esküdtek által megállapitott cselekményben a biróság nem látván kriminalitást: felmentő itéletet hozott, helye volt a revisiónak.*)

Az osztrák törvényben benne volt a helyes gondolat csirája, azt azonban, a helyett, hogy kifejlesztettük volna, el hagytuk senyvedni; de megvolt az az 1867-iki sajtóeljárásban is, de abban is csak a hibákat láttuk s a jó gondolatot nem vettük észre. És igy a modern esküdtszéki intézményre teljesen ráillik a közmondás: „A nép szava Isten szava!“ mert földi hatalom a jury dolgába nem avatkozhatik soha.

Csodálatosképen egyetlen eset mégis van, mikor megtudjuk, hogy a felmentés bizonyitás, vagy beszámithatlanság okából történt-e? Ez akkor fordul elő, midőn a vádlott a bűncselekmény elkövetésekor még nem volt 16 éves; ilyen esetben „külön kérdés teendő fel arra nézve, hogy az elkövetés idején meg volt-e a bűncselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátása vádlottnak“. (360. §.)

Ez a kettéválasztás arra való, hogy ha a cselekmény elkövetése megállapittatik a vádlott ellen, de a beszámithatóság tágyában nemleges választ adnak az esküdtek, a B. T. K. 84. §-a alapján javitó intézetbe legyen szállitható.

Ime ebben az esetben a tény- és jogkérdésre elkülönitetten határoznak az esküdtek, mert hiszen a beszámithatóság kérdése nem tény-, hanem jogkérdés.

**) Ullmann: Lehrbuch. 765.

Ha abból a szempontból, hogy javitóintézetbe legyen a fiatal koru bűnöző szállitható, külön döntetjük el a juryvel a tény- s a jogkérdést, vajjon a revisio lehetősége szempontjából nem volna-e kivánatos külön megállapittatni azt is, hogy a vád történelmi elemét elkövette-e a vádlott s ismét külön a jogkérdést?*)

*) Tudvalevő, hogy az 1867. évi sajtóeljárás 60. §-a hasonlókép kettévágta a tény- és jogkérdést s az előbbire s az utóbbira is külön-külön kellett kérdést intézni az esküdtekhez. A mint Fayer László rámutatott, („Magyar Bűnvádi eljárás" 361. l.) ebből a kettéválasztásból helyrehozhatlan ellenmondások keletkeztek. Megállapitották ugyanis az esküdtek, hogy vádlott a terhére rótt cselekményt elkövette s mégis a jogkérdésre nemmel válaszoltak. Ez a sajtóeljárás szerint hiba volt, de csak azért, mert nem lehetett ellene perorvoslattal élni. Tudvalevőleg a 91. §. szerint csak négy eljárási szabálytalanság okából lehetett a Curiára perorvoslattal élni; de anyagjogi sérelem czimén ki volt zárva a perorvoslat. Igy azután nem vizsgálhatta felül a Curia a megállapitott cselekményt a subsumtio szempontjából és bármily helytelen volt is a jogi okokból történt felmentés, ha az eljárás szabályszerü volt, az előtt szemet kellett hunyni a Curiának. A B. P. rendszere azonban egészen más, ha a főkérdésben a tények megállapittatnak, a B. P. 385. §-ára alapitott semmiségi panasz esetén bármily képtelen anyagi sérelmet helyreüthet a kir. Curia, s a 437. §. 3. bek. értelmében a törvénynek megfelelőleg itél. Természetes az in pejus használt semmiségi panasz esetén a vádlott javára eljárási biztositékokat kellene felállitani (pl. kötelező védelem stb.) Az ide vonatkozó részletkérdésekkel azonban e helyütt nem foglalkozhatom.

Ebben az esetben a historikum nem a bűnösségre, hanem a történelmi igazság megállapitására szólana s a bűnösség a jogkérdésnél dőlne el. A formula tehát az első kérdésre ugy szólana: „v a l ó-e a z, hogy ... stb." a jogkérdés pedig, mely a 355. §-nak megfelelőleg „a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeket" tartalmazná t é n y b e l i e l e m e k n é l k ü l, már a b ű n ö s s é g r e szólana, mert a bűnösség nem abban van, hogy a vádlott bizonyos cselekményt elkövetett (történelmi esemény), hanem abban, hogy azért az anyagi jog szerint felelősséggel tartozik.

A fentebb között Weber Izidor-féle esetben (IV. alatt) nézzük, hogy kellett volna a tény- és jogkérdésre különválasztva a kérdést feltenni.

I. t é n y k é r d é s: V a l ó-e, hogy Olaszliszkán 1903. április 4-én Kolompár András a Weberék korcsmájában, a hol garázdálkodott s ezért pálinkát nem kapott, a korcsmában levőket a csizmaszárából kihuzott késsel leszurással fenyegette; midőn pedig ezek segélyért kiáltottak, ezt meghallotta a padláson zabot lapátoló Weber Izidor; lapáttal a vállán nyomban leszaladt s midőn a korcsmaajton belépett, fenyegető mozdulattal, késsel kezében magával szemben találta Kolompárt, a kit — nehogy ez őt leszurja — a lapáttal főbe vágott, minek következtében Kolompár másnap meghalt?

Természetes, az esküdtek a 367. §-nak

megfelelőleg erre a kérdésre is felelhetnének részben „i g e n“-nel, részben „nem“-mel.

Pl. I g e n, de Kolompár sem a korcsmában levőket, sem Weber Izidort nem fenyegette.

II. j o g k é r d é s: ha az I. kérdésre az esküdtek „igen“-nek feleltek

A. k é r d é s: (B. T. K. 306. §-ára) Weber Ignácz az I. alatt körülirt módon Kolompár András testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bántalmazta-e és Kolompár András ezen testi sértés folytán halt-e meg ? ha igen :

B. k é r d é s: (B. T. K. 79. §-ára) Weber Ignácznak az I. alatti kérdésben körülirt cselekménye az ő vagy a korcsmában levők személye vagy vagyona ellen intézett vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elháritására szükséges volt-e? Ha a II. B.-re nem :

C. k é r d é s: Weber Ignácz fent körülirt cselekményét erős felindulásban követte-e el? ha igen:

D. k é r d é s: Az erős felindulást az okozta-e, hogy a sértés folytán meghalt Kolompár András Weber Ignáczot jogtalanul sulyosan bántalmazta és a testi sértés ezen felindulásban rögtön követtetett e el?

A tény- és jogkérdésnek ekkénti szétválasztásánál, ha az I. kérdésre az esküdtek „nem“-mel határoznak, tudjuk, hogy a felmentés bizonyitási okokból történt, ha pedig arra „i g e n“-nel határoznak, bármelyikét ál-

lapitsák is meg a jogkérdésnek, a felek semmiségi panasza esetén a Curia a megállapitott tényállásra a törvényt megfelelően alkalmazhatja. Mig a mostani rendszer mellett, ha a B. T. K. 306. §-ában meghatározott bűntettben mondják ki az esküdtek a vádlottat bűnösnek, a Curia sem a B. T. K. 79. § át, sem a 307. §-át nem alkalmazhatja, mert az ezen szakaszokra feltett kérdésre „nem"-mel határozván az esküdtek, oly tényelemeket, melyekre a 79. vagy 307. §. volna alkalmazható, nem állapitottak meg. Holott megeshetik, hogy a tényállást bizonyitottnak látják s csupán a B. T. K. 79. s 307. §§-ai alá nem akarják azt subsummálni. Miután azonban a jury subsumtio dolgában a Curia ellenőrzése alatt áll, az ajánlott kettéosztás mellett a Curia a ténymegállapitást bármily anyagjogi szempontból felülvizsgálhatná.

VI.

Imént láttuk, hogy a ténymegállapitás mily nagy szerepet visz a revisiónál; ennek szabatos vagy kevésbbé szabatos megállapitásától függ a revisio vagyis a jogkérdés felülvizsgálatának lehetősége. A mily sok kivánni valót hagy hátra a gyakorlat a ténymegállapitás dolgában, ép oly laza talajon áll az a jogkérdés meghatározásánál is. Hiányzik ebből a rendszeresség, az elvi álláspont s ha végigtekintünk a judicaturán, azt látjuk, hogy felsőbiróságunk sem találta még

meg azt a vezérfonalat, mely a jogkérdés meghatározásánál a helyes utra kalauzolja.

A „jogkérdésre“ vonatkozó judicaturát összeállitottam*) s ebből az összeállitásból következőket emelem ki.

A gondatlanságot a Curia ténykérdésnek jelentette ki az 5., 34. esetekben; ezzel szemben azt tapasztaltam, hogy ujabban ezt jogkérdésnek tekinti. (44.)

Ölés esetén a szándék jogkérdés (3.); hasonlóképen az, hogy hamis községi bizonyitvány kiállitásánál a bizonyitvány szándékosan állittatott-e ki (7., 53.); ellenben a lopásnál a jogtalan eltulajdonitási szándék ténykérdés (35.); orgazdaságnál a „tudat“ jogkérdés (45.); okirathamisitásnál (50.) és jogtalan eltulajdonitásnál a szándék szintén jogkérdés (55.).

A bűnösség felismeréséhez szükséges képesség jogkérdés (23.), másszor ténykérdés (42.).

A „jogtalan eltulajdonitás“ ténykérdés (25.). Ténykérdés, hogy vádlott sértettet szándékosan és jogtalanul bántalmazta (31.), hasonlóképen az, hogy az eskü hamis-e vagy nem (32.); az, hogy sértett „nyomorékká“ lett, ténykérdés (37.); az öntudatlan állapot jogkérdés (40., 51., 52.); a segély nélküli állapot a B. T. K. 287. §-a esetében jogkérdés (43.); a cselekmény kisérlete jog-

*) A „Bűnvádi Perrendtartás az összes mellék-törvényekkel“, Grill-féle törvénytár II. kiad. 282. l.

kérdés (46.); jogos védelemnél a védelem „szükséges“ volta jogkérdés (54.); ugyszintén jogos védelem tulhágásánál az ijedtség, megzavarodás, félelem (57.); valamint hatóság elleni erőszaknál a fenyegetés jogkérdés (6.); ugyanaz a ravasz fondorlat csalásnál (4.); az elévülés (9.) s jogtalan elsajátitásnál a dolog eltagadása (8.).

Látjuk ezekből az esetekől, hogy a joggyakorlat még forrongásban van s alapvető kérdésekben is (szándék, gondatlanság) találunk ellentétes határozatokat; általában azonban konstatálható, hogy a gyakorlat az esetek többségében a helyes irány felé hajlik; elvi éllel azonban egy kijelentés sincs megindokolva.

A B. P. a jogkérdés fogalmát nem határozza meg, de ezt nem is teheti, mert a jogkérdés anyagi szabály, tehát annak meghatározása a perjog keretébe nem is tartozhatik. Mindazonáltal a B. P. az anyagi semmiségi okok meghatározásával oly biztos utat jelölt meg, melyen lehetetlen az eltévelyedés s ki van zárva az is, hogy e kérdésben a Curia a törvény szellemével ellentétesen határozzon.

Midőn a B. P. a 385. §-ban tüzetesen meghatározta az anyagi semmiségi okokat s a 427. §. 1. bek.-ben kijelentette, hogy anyagi semmiségi okok esetében helye van a revisiónak, ezzel implicite azt is kijelentette, hogy minden oly elemet, mely az anyagi jog köréből való, jogkérdésnek kiván tekinteni.

Lássuk már most a 385. §. tartalmát, hogy mi tekinthető annak keretében jogkérdésnek:

A 385. §-nak 1. a) p. szerint semmiségi ok, ha a biróság a törvény megfelelő rendelkezését nem alkalmazta vagy tévesen alkalmazta abban a kérdésben, hogy a vád alapjául szolgáló tett megállapitja-e a valamely bűncselekmény tényálladékát. Maga a törvény jelenti ki félre nem magyarázható módon, hogy mindaz, a mi a cselekmény tényálladéka: jogkérdés. Tehát jogkérdés első sorban a tényálladék legfontosabb eleme: a szándék és gondatlanság, következéskép joga van a Curiának a megállapitott tényekből, ellentétben az alsófokkal, szándék helyett a gondatlanságot, vagy megforditva megállapitani s mindkettőt kizárni, vagy ha az alsófok tette ezt, joga van akár a szándékot, akár a gondatlanságot felvenni.

A legnagyobb tévedés az az állitás, hogy az alanyi bűnösség ténykérdés, ha ezt állitjuk, akkor azt jelentjük ki, hogy a szándék és gondatlanság nem tényálladéki elem, mert a 385. §. 1. a) pontja minden tényálladéki elemet a revisionális biróság hatáskörébe utalt. Másrészt ha ezt elvonjuk a Curia hatásköréből, a revisio teljesen értéktelen lesz, mert hiszen az egész büntető jog a szándékon és gondatlanságon épül fel. E nélkül nincs bűncselekmény. A legfontosabb tényálladéki elemnek a revisió köréből való kivonása az alsófokot ugyszólván mindenhatóvá

teszi, mig a legfőbb biróságból élettelen automatát csinál.

Hogy állapitja azonban meg a subjectiv elem minőségét az alsófokkal szemben a Curia, mikor ez érzékeink alá nem esik, csupán hatásaiban észlelhető?

Hatásaiból kell kiindulnunk s azon az uton kell visszafelé haladnunk, melyet a lelki müködés megtett addig, mig az érzékeink előtt álló hatást vagy eredményt létrehozta. Ennél a müködésnél a megállapitott tényekhez van kötve a Curia, ha azokból más psychikai eredőt tud feltalálni, mint az alsófok, az alanyi bűnösség dolgában is más megállapitást tesz; ellenkező esetben azt elfogadja.

Az objectiv tényálladéki elemek közé tartozik első sorban a bűncselekmény tárgya. Ez az a jogi érték, melynek megsértését vagy veszélyeztetését a törvény tiltja. Legtöbb esetben a jogiérték valamely külső tárgygyal van elválhatatlanul összekapcsolva s azért az érzékeink körébe esik (élet, testi épség az embertől elválaszthatatlan). De ha az érzékeink alá nem esik is, ez a dolog lényegén mit sem változtat, azt ez okból a felülvizsgálat köréből kivonni nem szabad. Ilyen elvont jogi érték: a becsület. A B. P. 385. §. a) p. keretébe tartozik az alkalmas s alkalmatlan tárgy nem ritkán vitás kérdése, midőn fenforog a bűnös akarat és a cselekvés, de szó fér ahhoz, hogy a bűncselekmény tárgya a

védett jogértékek közé tartozik-e? (Bizonyitásra alkalmatlan okirat; nem sikerült hamis pénz gyártása.)

A tényálladéki elemek közé tartoznak továbbá: az eszköz; cselekvés (vagy mulasztás) és eredmény. Az eszköznél ismét előtérbe nyomul az alkalmas s alkalmatlan eszközök kérdése s a valamennyi tényálladéki elemet átölelő kausalitás nagy problémája.

Hogy a tényálladéki elemeknél a jogi kérdéseket szemlélhetővé tegyem, vegyük az ölést, itt jogkérdés: a szándék; az ölési cselekmény s a kausalitás; gyilkosságnál ehhez járul még a praemeditatio. Mérgezésnél: a szándék, egészség megrontásának a lehetősége, méreg (vagy más ártalmas szer) s annak beadása vagy alkalmazása. Lopásnál: az ingó dolog, a „másnak“ birtoklása vagy birlalata, elvétel és a lopási szándék stb.

A 385. §. 1. b) pontja alá tartoznak a minősitő körülmények. Ide sorolandók mindazon jogi elemek, melyek alapján a biró az egyik bűnfajról a másikra tér át (lopás vagy sikkasztás, csalás vagy okirathamisitás); de ide tartoznak azon jogi elemek is, melyek alapján a biró ugyanazon species keretében sulyosabb vagy enyhébb bűnesetet állapit meg (egyszerű s minősitett lopás, közönséges vagy erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés bűntette). Jogkérdés tehát lopásnál a betörés, bemászás, szolgálati viszony, házközösség, közös háztartás, hamis és lopott kulcs, rabló- vagy tolvajszövetség. Emberölés-

nél: rokonsági viszony, törvényesités, „több ember“ stb. (280. §.), erős felindulás, rögtöni végrehajtás, okozati összefüggés az erős felindulás és a sulyos bántalmazás közt (281. §. 2. bek.), a bántalmazás sulyos és jogtalan volta.

A 385. §. 1. b) pontja alá tartozik továbbá a bűnrészesség s bűnkisérlet, mindama kontrovers anyagjogi kérdésekkel, melyek e körben felmerülnek.

A 385. §. 1. c) pontja felöleli a B. T. K. VII. és IX. fejezetének gazdag tárházát; kivéve a 88., 89., 90., 91., 93. s 94. §§-ok rendelkezéseit, melyek az anyagi semmiségi okok közé nem vétettek fel. A siketnémákról szóló 88. §. azonban szintén a 385. §. 1. c) p. alá tartozik, a mennyiben a szükséges belátási képesség válik vitássá.

A beszámitást kizáró okok nemcsak a maguk egészében esnek a felülvizsgálat keretébe, hanem egyes alkotó elemeiket is felülvizsgálja a Curia; ez a dolog természetéből következik, mert hiszen a panasz nem arra irányul, hogy pl. fenforog a jogos védelem, hanem — rendszerint arra — hogy tévedett a ténykérdésben itélő biró, midőn annak egyik vagy másik jogi elemét nem állapitotta meg. Alig tehető fel ugyanis, hogy a védő jogos védelemre hivatkozzék, midőn annak absolute semmi alapja nincs; valaminthogy az sem képzelhető, hogy a vádló vádat emeljen akkor, midőn a jogos védelemnek minden feltétele fenforog. Tehát ha a jogos védelem meg nem állapitását pana-

szolja a védő, bizonyos, hogy annak csupán egyik vagy másik eleme vitás. Tehát a „megtámadás“, annak „személy vagy vagyon ellen irányuló“ volta, „fenyegető“, „jogtalan“ és „közvetlen“ jellege, valamint hogy a védekezés a támadás elháritására irányult s hogy az „szükséges“ volt: mint jogi elemek akár összeségükben, akár külön-külön tétessenek is panasz tárgyává, a Curia revisionális hatáskörébe tartoznak.

A 385. §. 1. c) keretébe tartoznak továbbá a büntethetőséget kizáró okok nagy csoportja (B. T. K. 67.. 79. §§. 3., 135., 137., 151. 157., 159., 224., 225., 240., 266., 275., 297., 300., 313., 378., 427., 474. §§.): itt is, ugy mint a beszámitást kizáró okoknál, a Curia vagy egészében, vagy egyes elemeiben vizsgálja felül a büntethetőséget kizáró okokat.

A 385. §. 2. p. keretébe tartoznak a büntetési keretek, továbbá az enyhitésnél, átváltoztatásnál, vagy sulyosbitásnál elérhető minimum és maximum. A minimumot az enyhitésnél: a 66., 72., 85., 91. §§., az átváltoztatásnál a kereteket az 53., 87., 92., 93. §§-ok, sulyosbitásnál pedig a 97., 98., 99., 100. §§-ok s az 1880 : XXXVII. t. cz. 35., 36. §§-ai határozzák meg. A felülvizsgálatnál irányadó jogszabályokat tehát a Curia itt találja meg.

Végül a 385. 3. §. pontjánál irányadó jogszabály forrását maga a törvény jelölvén meg, itt semmi kétség sem merülhet fel.

* * *

Ha már most ezek után röviden összefoglalom a kifejtetteket, a semmiségi panasz perjogi rendezését s az annak nyomán kifejlett joggyakorlatot szem előtt tartva, következőkben összegezhetem vizsgálódásaim eredményét:

a) A törvénynek a revisióra vonatkozó része tulságosan formalistikus; a helyett, hogy a felülvizsgálatnak amugy is mindig merev természetét elasztikusabbá tette volna, ellenkezőleg: a semmiségi panasz technikáját nehézkessé tette s igy az anyagi igazság kutatásánál és megállapitásánál a Curiát békókba verte. A formalismus a Curia judicaturája folytán nemcsak hogy nem csappant, söt ellenkezőleg, még erősbödött.

b) Az itéletszerkesztés az alsófokon legnagyobb részben nem kielégitő, ugy történik, mintha a Curia ma is ténykérdésben itélő biróság volna.

c) Ezzel szemben a Curia elég hatályosan nem foglalt állást. A B. P. életbeléptekor mindjárt erős actiót kellett volna kifejteni a helyes ténymegállapitás érdekében, a mire a 437. §. 5. bek. megadja a szükséges módozatokat.

d) Ennek folytán jogrendszerünk nem alakult ki a B. P. szellemének megfelelőleg. A revisiónak nincs biztos alapja s igy a felülvizsgálattól sem várhatunk kellő eredményt.

e) Esküdtbirósági ügyekben az itélet anyagjogi szempontból a kérdések technikája miatt nem revideálható, de ettől eltekintve

igen gyakran vétenek a kérdések szerkesztésére nézve előirt szabályok ellen is; minek folytán az igennel eldöntött kérdések ténymegállapitása hiányos s igy a revisio sem lehet alaposabb.

f) A perorvoslatok bejelentésénél igen sok esetben az elnökök nem emelkednek a helyzet magaslatára; törvényszabta kötelességüket félreértik, a mi egyik legfőbb oka annak, hogy a Curia a semmi alappal sem biró semmiségi panaszok áradatában egész gépies elintézésekre van utalva s azt a nagy horderejü feladatát, a mi a jogegység tekintetében s az anyagi jog tovább fejlesztésénél reáháramlik, részint ezért, részint a törvény formalismusa miatt nem teljesitheti. Ennek sajnos következménye az, hogy az anyagi jog, a minek érvényesülése az igazságszolgáltatás czélja: mind jobban és jobban háttérbe szorul és elsorvad.

Szép reményekkel voltunk eltelve a humanismus szellemétől áthatott B. P. életbeléptetése alkalmával; az igazságszolgáltatás ujjászületését vártuk attól, sok üdvös dolgot el is értünk, az kétségtelen, de senki sem tagadhatja: b a j v a n a r e v i s i o n á l i s e l j á r á s b a n.

Kit vádoljunk ezért? A felsorolt tényezők nem meritik ki teljesen a baj forrását. Ha bűnbakot keresnénk, az igazságszolgáltatás valamennyi tényezőjét oda kellene állitani a törvény mellé. Egyikben ép annyi a hiba, mint a másikban. Abban a büntető igazság-

szolgáltatás hibáit feltüntető szövevényes kausalitásban, mely előttünk áll, az egyéni felelősség elvével a legnagyobb igazságtalanságot állapitanánk meg. Az igazságszolgáltatás tényezőinek collectiv lelkében s rajta kivül, a törvényben van a hiba. Valljuk be, a rendszerváltozás szellemét félreértettük, ez azután egy olyan tekervényes mellékösvényre vezetett, a honnan most már igen nehéz a helyes utra találni.

Ennél a bajnál csak egy volna nagyobb, de ez már kész veszedelem volna, az, ha resignatióba merülve haladnánk a helytelen ösvényen tovább és tovább.
